

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΕΡΩΝΩΤ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 189 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004 • ΤΕΒΕΤ - ΣΕΒΑΤ 5764

01000122701040002

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

83

Αρ. Φύλλου 12
27 Ιανουαρίου 2004

ΝΟΜΟΣ ΥΠ ΑΡΙΘ. 3218
Η 27η Ιανουαρίου καθιερώνεται ως ημέρα μνήμης των
Ελλήνων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων του Ολοκαυ-
τώματος.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1

Ορίζεται η 27η Ιανουαρίου ως ημέρα μνήμης των Ελλή-
νων Εβραίων μαρτύρων και ηρώων του Ολοκαυτώματος.
Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνησεως

του Κράτους.

Άρθρο 2

Ο χαρακτήρας, το περιεχόμενο, ο φορέας και ο τρόπος
οργάνωσης των εκδηλώσεων μνήμης καθορίζεται με
Προεδρικό Διατάγμα, που εκδίδεται με πρόταση του
Υπουργού Εσωτερικών, Δημοσίας Διοίκησης και Αποκε-
ντρωσης, υπέρ της γνώμης των πλεον αναγνωρισμένων
εβραϊκών ομάδων και οργανώσεων.

Άρθρο 3

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευ-
σή του στην Εφημερίδα της Κυβερνησεως.

Αθήνα, 26 Ιανουαρίου 2004

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Κ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ

Θεωρήθηκε και τεθήκε η Μεγαλή Σφραγίδα του Κράτους.
Αθήνα, 27 Ιανουαρίου 2004
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
Φ. ΠΕΤΣΑΛΗΚΟΣ

Η μοναδικότητα της Εβραικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης

«...Στην πόλη αυτήν συνάντησα μια πρωτόγνωνη εικόνα: μιαν εβραϊκή εργατούπολη...»: με τα λόγια αυτά θα καταγράψει στα απομνημονεύματά του τις εντυπώσεις του από ένα ταξίδι το 1911 στην, οθωμανική ακόμη, Θεσσαλονίκη ο David Ben Gurion, ο μετέπειτα πρότος Πρόεδρος του Ισραήλ. Μια εικόνα από τη Θεσσαλονίκη με το ζωντανό και δραστήριο εργατικό διναμικό του εβραϊκού πληθυσμού της, που θα αποκομίσουν και άλλοι επισκέπτες της κατά την ίδια περίοδο και η οποία διαφέρει ως πράγμα από το στερεότυπο του κατατειμένου Εβραίου της Ανατολικής Ευρώπης.

ΜΟΝΑΔΙΚΗ EINAI, πράγματι, η θέση της Θεσσαλονίκης στην ιστορία της διστηλετούς εβραϊκής διασποράς. Η «μπέρα του Ισραήλ» - όπως θα την αποκαλέσει όταν θα την επισκεφθεί, το 1537, ο Σαμουέλ Ούσκονε, Εβραίος πομπής από τη Φεράνα, ενθουνιασμένος από την πνευματικότητα που κυριαρχεί εδώ - είναι, αναμφίβολα, η πόλη με τις πολιύλιμψες στηναγούρες, όπου ανθίνουν οι βιβλικές σπουδές κατά τους 16ο και 17ο αιώνες, αλλά και εκείνη όπου, το 1655, θα διχαίσει με τα κηρύγματά του ο ψευδο-Μεσσίας Σαμπετά Σεφή την εβραϊκή κοινότητα.

ΔΕΝ EINAI, ήμως, μόνον η έκφραση αυτής της εσωτερόφερεις στοιχίων της εβραϊκής κοινότητάς της, που προσδίδει στη μασεδόνικη μητρόπολη τη μοναδικότητά της. Μέσα από τον ίδιο αυτό μικρόκοσμο των Εβραίων πατρικιών, αλλά και της πολυτηρίους φτωχολογίας από τους ομόθηροικούς τους μεροκαμιτάρηδες, θα βρει την έκφραση του έναν κοινωνικό κέντρο, οι συνέτειες του οποίου θα επεκταθούν πολύ πιο πέρα από τα στενά όρια της σεφαρδίτικης κοινότητας, για να αποτελέσουν μιαν από τις βασικές συνιστώσες κατά τη γένεση του σοσιαλιστικού κινήματος στον ελλαδικό χώρο. Ο λόγος βέβαια για τη Φεντερασιόν και τον πνευματικό της πατέρα Α. Μπεναρόγια. Οταν θα επισκεφθεί τη Θεσσαλονίκη ο Ben

Gurion, υπάρχει πρόγαμπτι εδώ μια πολυτληθής εβραϊκή κοινότητα. Από τους 157.000 κατοίκους της κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα οι 80.000 είναι Εβραίοι, οι οποίοι, στην πλειονότητά τους, ανήκουν στην εργατική τάξη, στο «προλεταριάτο», όπως το προσδιορίζουν οι θεωρητικοί του σοσιαλισμού: λιμενεργάτες (τα πλούτα που προσέγγιζαν τα λιμάνια της πόλης έμεναν «αρόδο» αν ήταν Σάββατο, ημέρα της εβραϊκής αργίας), ψαράδες, αχθοφόροι και, κυρίως, καπνεργάτες αποτελούν την εργατική τάξη των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, από τους κόλπους της οποίας θα γεννηθεί η Φεντερασιόν με τα δύο θεωρητικά της όργανα, τις εφημερίδες «Εργατική Αλληλεγγύη» («Solidaridad Ovradera») και «Εφημερίδα του Εργάτη» («Journal de Lbrador») καθώς και το θεωρητικό καθοδηγητή της, το δάσκαλο Α. Μπεναρόγια, σεφαρδίτη από τη Βουλγαρία, που θα γίνει αργότερα ένα από τα ιδρυτικά μέλη του KKE.

ΤΟ KOINΩΝΙΚΟ κίνημα της Φεντερασιόν, η έκφραση της ταξικής αντίθεσης στους κόλπους της κοινότητάς της, αφιννίζει στη μνήμη κάποιες ανάλογες εικόνες από το μεσαιωνικό παρελθόν της πόλης: στη Θεσσαλονίκη επίσης του 14ου αιώνα -καταφύγιο για τους χιλιάδες ξεριζωμένους από επιδημίες και εμφύλιους αγρότες και με την άρχοντα τάξη των πλουσίων ανήμπορη να προστατεύει τους οικονομικά αδυνάτους- θα ξεσπάσει η επανάσταση των Ζηλιών (1343-1349). Φανόμενο κοινωνικής αντίθεσης που θα βρει την ιδεολογική του έκφραση πολλούς αιώνες πριν από τους Μαρξ και Ένγκελς, στα λόγια του Βιζαντινού μας προγόνου Αλέξιου Μακρεμβολίτη: «εἰ δε πάντα κοινά, δῆλον ότι καὶ η γῆ καὶ τα εξ αυτής ἀπάντα».

Πρόλογος από το τεύχος «Η ίδρυση του KKE», των «Ιστοριών» της «Ελευθεροτυπίας» (20/1/2003). Ο τίτλος του πρωτοπίπου είναι «Ιστοριές αναλογίες».

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Το Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως στο οποίο δημοσιεύεται ο νόμος περί καθιερώσεως της «Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Θυμάτων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος».

Περί του επιστημονικού ζητήματος της υπό των Εβραίων διαβάσεως της Ερυθράς Θαλάσσης

κατά τον σοφόν Αιγυπτιολόγον Brugsch

Υπό ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ

Ηπειρώτου, σχολάζοντον νῦν εν Κάμπῳ Αρίας

α. Γνωστόν εστί πάσι τοις περί τα φιλοσοφικά ιδία ικανώς εντομβέσι, ότι παρά τας υψηλαίς επιστημονικαὶ θεωρίαις επιδιώκεται ο επιστημονικός συνδιασμός Πίστεως και Ερεύνης, ἵτοι, εν ἄλλοις ὁροῖς Θρησκείας και Φιλοσοφίας, περὶ ον τα εκλεκτότερα πνεύματα και υψηλότερα ησοχολήθησαν κατά τε τους παρελθόντας και τους νῦν καιρούς. Απας ο επιστημονικός κόσμος προσδοκά τοῦ θύμιστον τούτο σημείον της αναπτύξεως της ανθρωπίνης διανοίας, εἰς οπλεύτα ούσα αγαθά απορρέουσι διὰ τὴν ανθρωπότηταν εν γένει· ἐστιν ο πιέρτατος κρίκος τον λόγου, ο συνδέσων τας διαφόρους φυλάς της υφηλίου και συντελέσων τα μέγιστα εις την πλήρη πραγματικοίσην του ιδεώδους της φιλοσοφίας, τον ἔξευγενισμόν συμπάσης της ανθρωπότητος, η διάρροοι οισογένεια είνοιν ἡ μέλη αυτῆς ἀπαντά τα ἔθνη της υφηλίου· αι τερεις πολυφωτοι λυγνίαι του ιδανικού Κόσμου η Ιστοής, Αδελφότης και Ελευθερία, των Εθνῶν της Γῆς (liberté, fraternité, égalité des Nations de la terre) αντικαθίσσονται εις τὸ ίπατον σημείον της πνευματικής ἔξαρσεως, και οὕτω γενήσονται το τριαδικὸν λαμπτόν μετέωρον του πνευματικού κόσμου, ὅπερ τα βλέμματα απάντων των Εθνῶν εφελάνουν συγκεντρώσει εν αυτῷ τας διαφόρους φυλάς της Γῆς. Η ἔξαπλωσις των επιστημονικῶν γνώσεων, απανταχού οισημέραι ησορηγὸς επιτεινομένη, οι τηλέγραφοι, οι σιδηρόδρομοι, ο τύπος και τα λοιπά μέσα του νεοτέρου πολιτισμού συντελούσι τα μέγιστα προς τον μέγαν και υψηλὸν τούτον της ανθρωπότητος σκοπόν, εἰς ον νῦν ἀγέται φύσει και ομαλώς, ισανεῖ προ πολλού προς τούτο παρεσκευάζετο ἥρεμα και κανονικός. Και βεβαίος ενταθα ἐδειν ν λῆξισιν αι επιστημονικαὶ προσπάθειαι, και αι οισημέραι γνώμεναι ανακαλύψεις υπό των επιστημόνων εις τους διαφόρους κλάδους του Επιστητοῦ. Μόνον πρόσοκομα εν τον Επι-

Στην ἐρήμῳ ο λαός του Ιαραήλ πάλευε εναντίον τῆς πείνας και τῆς δύσας. Τότε ο Θεός εἶπε στον Μωϋέα: «Ἐγὼ θα κάνω να πέσει από τον ουρανόν ψωμί για σας...» (Εξόδος - κεφαλίου 16,4)

στημονικώ κόσμωι εμφανίζεται: αι διάφοροι επιστημονικαὶ παραπλανήσεις παρά διαφόροις διακεκμένοις επιστήμοισιν απαντώσαι, αιτινες αντί να επιστευδωσιν ως ἐδειν τον επιστημονικὸν συνδιασμὸν Θρησκείας και Φιλοσοφίας, επιτείνοντο την μεταξὺ αυτῶν φαινομένην διάστασιν, και απαμβλύνοντιν, ως μη ὥφειλε, την οξύτητα και προθυμίαν των περί τοιαύτας υψηλάς επιστημονικάς θεωρίας ασχολούμενον!. Άλλ' ιπτάρχοντοι και πνεύματα και επιστήμονες ἀνδρες, οίτινες δεν απανδώσιν ασχολούμενοι περὶ τοιαύτα μεγάλα και υψηλά επιστημονικά ζητήματα² ούτε ο τόπος ενταθα, ούτε ο σκοπός της πραγματείας ημῶν ταῦτης δίδωσι καιρούν να απαριθμήσομεν τους ανέκαθεν εργασθέντας προς τον μέγαν τούτον ὄφον του Ιδεώδους της επιστήμης και νῦν εργαζομένους επιστήμονας.

β. Παρηγόρον δήμως και ενθαρρυντικόν δια τον επιστημονικώ κόσμον είνε, ότι η Επιστήμη ἔχει την αρχήν (le principe) να επιτρέπει την αναψηλάρφησιν των επι-

επιστημονικών ζητημάτων, παρ' οὓς η επιστημονική ενέργεια (intuition spontanée) δεν επιτρέπεται καθ' απάντας τους όρους της επιστημονικής βεβαιότητος: διότι όπως επιστημονικόν της ζήτημα θεωρηθή εντελώς λελυμένον παρά το πεφωτισμένο κόδιμο, δέον να φέσση εις επιστημονικήν ενάργειαν (intuition spontanée), εξ ης προέρχεται η επιστημονική βεβαιότης, ην αναγνωρίζουσιν οι σοφοί πάντων των αιώνων και πασῶν των χωρῶν της εξηγηνισμένης ανθρωπότητος. Οπως δ' επιστημονικού τύνος προβλήματος η λύσης θεωρηθῇ εντελώς επιτυχής παρά το πεφωτισμένο κόσμιο, δέον ἀπάντες οι όροι αυτού, εξ ου προκύπτει η λύσις, να ἔηνε σαφεῖς και ακριβῶς ωρισμένοι και οὐτοὶ εξικνούμεθα εἰς την μαθηματικὴν αρχιβίειαν της λύσεως και εἰς την επιστημονικὴν ενάργειαν, ης ἀνευ τοῦ ζῆτημα μένει ασαφές, σκοτεινόν και επομένως ανεπίλυτον· ἡτοι επικρεμές, προσδοκῶν την πεφωτισμένην εκείνην και υψηλὴν διάνοιαν, ήτις ανανιψιλωπόν το ζῆτημα ἢ το πρόβλημα, καὶ ἀρόνων την επισκάζουσαν αυτὸν αχλύν, αποκλιστά σαφές και καθαρόν και επομένως επιπρόσδεκτον παρὰ πάσῃ διάνοιαν ενημέρω των επιστημονικῶν κυνήσεων και προόδουν.

γ. Φέρε δε ἴδωμεν, εάν αι επιστημονικαὶ αποφάνσεις του τε Brugsch εξετάζομενα υπό το επιστημονικόν πρόσθια των ανωτέρω αρχῶν (des principes) δύνανται να χάισουν παρὰ ταὶς πεφωτισμέναις διανοίαις των επιστημόνων παντός έθνους το επιστημονικόν κύρος και την επιστημονικήν βεβαιότητα, ων χρήζουσιν, ὥπως τίχων παγκοίνον αξίες υποδοχῆς.

α) Το πλείστον του πεφωτισμένου κόσμουν Ευρώπης και Αμερικῆς θεωρεῖ, ότι το ζῆτημα τούτο ακόμη δεν προέρχεται εις επιστημονικὴν ενάργειαν ὅθεν επιζητεῖ την αναψηλάφησιν των επιστημονικῶν ερευνών του κ. Brugsch διότι, καθό ἀνθρώπων, και τοισον και ευρείαιν πολύναθειαν κεκτήμενον, δε δύναται να θεωρῇ αλάθητον, και μάλιστα εργασθέντα επὶ εδάφους, οίον το Αιγυπτιακὸν πολιειδῶς και πολιτηρότως μεταβληθὲν εἰς το διάστημα τοσούτων αιώνων και φυσικῶς και πολιτικῶς. Εντεύθεν αρκιβός και επιστημονικώς ωρισμένη η πορεία των Ισραηλίτων, πολὺ δύσκολον φαίνεται να γένη παραδεκτή διότι ποια μνημεία υποδειζηνούσι την οδόν, ην ερδίσιαν οι Ισραηλίται; Ποιοὺς τέρμονας ανεκάλυψεν ο κ. Brugsch εν χώρᾳ, οία η Αιγυπτιακῇ; ἐνθά τα πάντα διατελούσιν εἰσάπειν εις την ὑπότηγην των επιστημονικῶν ερευνῶν: τις των σοφῶν δύναται να καυχήθῃ ὅτι ωρισμένος και επιστημονικώς σταθμόν τινα της Ισραηλίτικῆς πορείας προσδιώκειν, ώστε ἀλλος τις των επιστημόνων να μη μετακινησῃ εἴτε δεξιά, εἴτε αριστερά της θέσεως εκείνης; Τις

των σοφῶν δύναται να είπῃ εἰς τον πεφωτισμένον κόσμον, ότι εκ Γεσέμι της Αιγύπτουν, εν τη παρόκουν οι Εβραίοι, αυτός ηδυνήθη εν μαθηματικῇ αρκιβεία, να χαράξῃ την οδόν την προς την Ερυθράν Θάλασσαν κατ' ευθείαν ἀγουσαν; Ναι, εν τη ἔσδῳ του Μοισέως αναφέρονται οι σταθμοὶ της πορείας, και δη και ονοματα αυτών, αλλά δινάμεθα σήμερον μετά παρέλευσιν χιλιάδων ετών να ορίσωμεν εν αρκιβείᾳ: που ἔκειντο ούτοι, χωρὶς ἔτερος των μεταγενεστέρων αρχαιολόγων να είπῃ τα εναντία; δινάμεθα ότι εις τούτο το σημείον της ερήμου εστάθμευσαν οι Εβραίοι ωρισμένον να είπωμεν, και ουχὶ εἰς εκείνο, όπερ ἀλλος τις των σοφῶν υποδεικνύειν; ειδέτη τα ζητήματα ταύτα δεν ελύθησαν εν επιστημονικῇ ενάργειᾳ, ώστε να γένιον κοινὴ παραδεκτά ἀνευ αμφιβολίων, και δια τούτο φαίνεται παρά πολλοὶ εισέτι απαράδεκτος η δια της Σερβιωνίτιδος λίμνης διάβασις των Ισραηλίτων, ως αποφάνεται ο κ. Brugsch: φαίνεται δ' αμφιβήτημος ἐπι πάρα πολλοὶ εύτη, ως ενέχουσα πολλάς τας δυνοχείας και δη η δια τελμάτων πορεία, και τελμάτων μάλιστα Αιγυπτιακῶν αδιεξιτών, ἀτίνα λαός, συγχειμένος εκ δύο εκατομμύριών και πλέον ὥφειλε να διέλθῃ μετά πολιτηρίθων ποιμενίων, προβάτων, αιγών κ.λπ. ἵππων, καμήλων κ.λπ. Τούτο οὐδ' ο τυχαίος των ανθρώπων ιδύνατο να επιχειρήσῃ πολλῷ δη μάλλον ο μεταξύ των σοφῶν ανδρῶν της Αιγύπτου διαπτέρεια δια την σοφίαν αυτού Μωϋσῆς να οδηγήσῃ εἰς αδιέξοδα τέλματα λαόν, ον περὶ πολλὸν εποιείτο να διασύνη ο Μωϋσῆς, ως ἐμπιερος των τόπων, οις εσπούδασε καλῶς, ότε ἐμένε παρό το πενθέρῳ αυτού Ισθόδ. αδινάτον πν να μη εκλέξῃ την όσον το δυνατόν τάχιον ἀγουσαν προς την Ερυθράν, ώπως το ταχύτερον απέλθωση της Αιγύπτουν, και οὐτώς αποφύγωσιν ευκολώτερον την καταδίωξιν των Αιγυπτίων οι Εβραίοι: αδινάτον πν να μη εκλέξῃ την οιλγυόρας δυσχερείας παρέχουσαν οδόν. Παράδοξον φαίνεται ο τοσούτον συνετός, ο τοσούτον ἐμπιερος Μωϋσῆς, να οδηγήσῃ λαόν εξ εκατομμυρίων συγχειμένον και να δίηηη αυτον εντός τελμάτων, ἔνθα αφεύκτως ήθελε καταστραφή υπό των Αιγυπτίων καταλαμβανόμενος αμέσως. Τις των ανθρώπων και αυτών των απλουστάτων δεν αποφεύγει τας δυνοχείας; ἔνα δε οι μόνον δεν αποφεύγει, αλλά και προκαλεῖ ταύτας, πως ονομάζομεν αυτῶν: αλλ' αρμόζει τοιούτον ὄντωμα το ολόκληρον την σοφίαν των Αιγυπτίων αποφρόνισαν Μωσεί; πολλοὶ γε και δει.

β) Μήτρος δεν ιδύνατο να ακολουθήσῃ ετέρων οδόν; Τούτο και να φαντασθῇ τις - εις ἔδαφος επίτερον, οίον το Αιγυπτιακόν, να μη δύναται να κινηθῇ εἰς ετέρων οδόν! - είνε αν ουχὶ ἀλλο, τουλάχιστον αρκετά πε-

φιέργον δια την εικόνα της αποτυφλώσεως και απομάρνοντες των οδοιπορίωντων, πη παρέχει τοιαύτη τις υποθετική δυσχέρεια: εάν δ' ούτοις ώστιν έμπειροι των τόπων, ους διέρχονται: πώς δεν είναι δινατόν να τραπώντιν ετέφαν οδόν; πώς ο εμπειρότατος των τόπων εκείνων Μοισής δεν ηδύνατο να τραπτή ετέφαν οδόν; Εκείνος μάλιστα παραμένων παρά το πενθερώ αυτού Ιούδο, και μετά των πουμνών αυτού διερχόμενος τις ερήμους προσεχδίασεν άπαντα τα πρόγυματα και δια την οδόν, ην έμελε να τραπτή δια πάσαν περίστασιν. Και οι τελευταίοι των ανθρώπων προσθεδίαζοντιν την πορείαν αυτών, οσάκις μελετώσιν κάμισοι τοιαύτην, και ο μέγας Μοισής τουούντον α-προνόητος, τουούντον απροταράσκενος κατήλθεν εις το μέγα στάδιον του αγώνος, εις την απελευθέρωσιν του έθνους αυτού.

Ου μόνον προσεχδίασε, και προμελέτησε τα πάντα³ μετ' εξιδιασμένης επιμελείας, αλλά και εκλόγην των αριστον προς τον σκοπόν αυτού μέσουν επιυησατο, ως μέγας πολιτικός ανήρ και δεινός γνώστης των πορειών της δ' εκλόγη της επιτομοτέας, ευκολωτέας και ευχερεστέας δια την αποχώρησιν οδού ην εκ των πρωτίστων μελημάτων του Μωϋσέως, αναγκαζομένουν να εκλέξῃ την αριστην οδον, ως προσφοροτέαν εις την απρόσκοπτον επιτυχίαν της όσουν το δινατόν ταχείας αναγωγήσεως των Εβραίων από την Αιγύπτου⁴ η ταχεία και απρόσκοπτος ανάγωρησις απετέλει μέρος της επιτυχίας των μεγαλουργών σχεδίων αυτού, και δεν ηδύνατο να μη επισπάτη την προσοχήν των μεγάλουν αυτού πνεύματος εις αυτήν τε και εις τα προς τούτο συντελούντα, ων ομολογουμένων πρώτιστον και κράτιστον κρίνεται η επιλογή της επιτομοτέας οδού εις τοιαύτας περιοτάσεις.

γ) Έθνος σύνουσιον αποχωρούν την Αιγύπτουν συν γνανεί και τέκνοις και κτήνεις πρόσθιαν δινάνατον να αποτέληση, ως και πρόγατι απετέλεσης, μέτωπον εκτάσεως, αν ονγή περισσοτέρων, τοντάχιστον δέκα ωρών δια στήματος κατ' ευθίεαν γραμμήν, ως έγγιστα διότι δεν ηδύναντο να βαδίζονται οι Εβραϊκαί οικογένειαι μετά των πουμνών αυτών και των λοιπών κτηνών εν στενοτέρῳ χώρῳ, όπως σήμερον οι τακτικοί στρατοί οι εις κατοπιν του άλλου εν περιφερεία προσεχδίασμένη και προδιαγραμμένη. Τούτο η φύση αδύνατον τότε δια οικογενείας αποχωρούσας ταχέων, ως και σήμερον ακόμη τούτο φαίνεται δύσκολον, αν και υπάρχουσιν ευκολίαι αστργκότι λόγη ανάτεραι των της ε- ποχής εκείνης. Φαντάσθητε δύο εκατομμύρια λαούν αποχωρούντος εν βίᾳ και υπονία μεγίστη μετά κτηνών απειραζίθμων, και θέλετε έχει εικόνα καταπληκτικής

εκτάσεως εν οδοιπορίᾳ οπωσδιν απάστω και θορυβώδει δια πολλούς λόγους. Τοιαύτης βεβιασμένης οδοιπορίας ίχνη βεβαίως δεν ηδύνατο να παραμείνωνται έως εις μεταγενεστέρους, πολύ μεταγενεστέρους, αιώνας και όμως ο οσφός Αιγυπτιολόγος Brugsch ετόλμησε να διευχισθή, ότι ανεκάλυψε τοιαύτα εν τη Σερβιωνίτιδι λίμνη, και, μα τον Αμμονά Δία, να ανατέση τον Μωϋσήν, αυτόν τούτον διαβάντα την Ερημητά Θάλασσαν και μαρτυριών περί τούτουν ακραρνή παρέχοντα. Και λοιπον τίνα πρέπει να πιστεύσωμεν τον αυτόπτην Μωϋσέα, ή τον χιλιάδας επτάν υπέροχον ονειρευόμενον περί Σερβιωνίτιδος λίμνης και της δ' αυτής υποθετικής διαβάσεως των Εβραίων οσφόν Αιγυπτιολόγον Brugsch: Η ορθή Κριτική, η αληθής Επιστήμη, απαιτεί το πρώτον, και ουκ έστιν άλλως γενέσθαι, εάν τωντόν γλιτώμεθα της επιστημονικής αληθείας, ήτις έστιν πράγματι η ζωή και το φυσ των λογικού οντος, και ης άνευ ουδεμία επιστημονική διασφάριστος ουδαμώς επέχεται επι των διαφόρων ζητημάτων. Η επιστημονική αληθεία οντος εξαίρετη την ανθρωπότητη διάνοιαν εις τον διανηγ χώρων του Γνωστικού, ένθι σαφώς το ον, ή ον, καθοράται άνευ παραπλανήσεων εν τη επιστημονική αληθεία πεφύτευται το ξύλον της γνώσεως.

B'.

α. Εκ πάντων των ειδημένων συνάγεται, ότι ο οσφός Αιγυπτιολόγος⁵ Brugsch περιήλθεν εις επιστημονικάς παραπλανήσεις, υφ' ας περιπτέται πας επιστήμων, καθό ανθρωπος απελής⁶ το τέλεον και αλάθητον μόνο το παντεχνήμον και αλαθήτω Λόγω, τη υπερτάτη Σοφία, αποκεκλήθωται.

Αλλά πως περιήλθεν εις τοιαύτας παραπλανήσεις επιστημονικάς οσφός ανήρ και πολυμαθής, οίος ο κ. Brugsch και πώς τούτο δυνάμεθα να παραδεχθῶμεν; διότι φαίνεται δύσκολον.

Και τωντόν εκ πρώτης όφεως το πράγμα φαίνεται και πιμν γε διυσχέρες, αλλ' αν σκεφθώμεν βαθιτερον και επι το επιστημονικώτερον, δεν ευρίσκουμεν αυτό, όπως πρότερον, ακλόνητον και αδιάσειτον, δι' ους ανωτέρω εξεθέμεθα λόγους. Περιπτέλον δε παρατηρούμεν, ότι έχομεν πλείστα θάσα παραδείγματα τοιαύτων επιστημονικών παραπλανήσεων διαφόρων ε- ξών επιστημώνων, ως μαρτυρεί η Ιοτοιά των διαφόρων επιστημονικών κλαδών, οίον, της Ιατρικής, Αστρονομίας, Φιλοσοφίας, κ.λπ., κ.λπ., της δ' Αρχαιολογίας έχομεν προσειρότατα παραδείγματα, και ταύτα ενώπιον των οφθαλμών μημών, εν αυτή ημών ταύτη τη πατριδί, τη ενδόξω μητρί Ελλάδοι. π.χ. περί του Ομηρικού Ίλιου, οία και δοσα παραπλανήσεις ε-

γένοντο προ των ανακαλύψεων του οσφόν Σχήματαν εν Τροίᾳ, και ανθίς πόσια διαποτίαν κατά τούτουν ε-έγρεθησαν¹⁴ περὶ της παναρχαίου Δωδώνης, οία και σούσια παραπλανήσεις εγένοντο προ των ανακαλύψεων του κ. Κ. Καραπάνου, βιούντουν ννν Αρτησ¹⁵!!, αλλά και ννν αυθίς κατ' αυτών αμφιβολία τινές αναφένονται προ των εν Ολυμπία υπό των οσφών Γερμανών γενομένων ανασκαφών οία ελέγοντο και εγράφοντο περὶ αυτής υπό των επιστημόνων; Και εν γένει περὶ πλείστων ούσων επιστημονικών αντικειμένων δινάμεθα θαρρούντος να είπομεν, χωρὶς να υποτενόμενα το παράπαν οτι θέλομεν φανή παραπταίσοντες - ήτοι έως ου φθάσωσιν εις επιστημονικήν ενάργειαν αδιαφιλονείχητον (intuition spontanea), πολλάς βαθμίδες διήλθον της κλίμακος της πολυτοιχίου πείρας· πολλάκις δ' εἰς την λιδίαν λίθον της βασάνου εδοκιμάσθησαν κατά πολλούς και διαφόρους και ποικιλούς τρόπους υπό των επιστημόνων εις τα εργαστήρια της επιστήμης: Πώς λοιπόν τα επιστημονικά ισχυρά επιχειρήσατα του οσφού Brugsch περὶ της δια της Σερβονίτιδος λίμνης διαβάσεως των Ισραηλίτων πα μένουσιν αφανίνστα; Πώς δύνανται η επιστήμη να μην επεξεργασθῇ, να μην εξελέγῃ, ταύτα εις το μέλλον, όπως και εις το παρόν; Δύνανται η επιστήμη ἀνεν ελέγχου να παραδεχθῇ ταύτα αρκβίκως, και ούτως ανεξέλεγκτα να παράσῃ την επιστημονικό κόσμο; Βεβαίως αδιναταν· αλλ' έως ου επιτέλεσθῇ το ποιόντων παρά τη Επιστήμη, ημεις δικαιούμεθα και συνεπάς δινάμεθα, να εφησυχάζουμε ειμένοντες εις τα ανέκαθεν περὶ τούτουν της ζητήματος παραδεδεγμένα καθόδουν ταύτα φαινόνται μάλλον τας αρχαίς (αυ πρίντεπες) τολμηρά διαβήματα.

β. Άλλ' άρα γε τα τοιαύτα διαβήματα ανιωφελή κρίνονται παρά τη επιστήμη; Άλλ' αν ανιωφελή κρίνονται, προς τι α τοσάντα επιχειρήσεις του οσφόν, αι τοσάντα απότειρα, και αι τοσάντα καταβάλλονται προσπάθειαι; δεν χρησιμένουται προς επίλυσιν διαφόρων επιστημονικών ζητημάτων, και προς ανακάλυψην επιστημονικών αλήθειών, αγνώστων το πρώ;

Ουδέτες επιστήμων δύνανται να αρνηθῇ, ότι τα διάφορα διαβήματα των επιστημόνων εισίν αρθρέμα τη επιστήμη, και ότι αι διάφοροι αυτών επιχειρήσεις και προσπάθειαι είσιν χρησιμώταται προς την επίλυσιν των διαφόρων επιστημονικών ζητημάτων και μέγα εις ανακαλύψεις και προόδους επιστημονικάς συμβάλλονται· αλλά δια το λόγον τούτων και ουδέν δικαιοί ημάς κλίνοντας να παραδεχθώμεν και τας παραπλανήσεις οσφών ανδρών, έστιν και αι διασκεδόμενα τύχισσιν ούτοι και έξοχοι· ο επιστήμων αι αληθής παντού και πάντοτε δέον ενώπιον ειντούν έχειν αρχάδαντον

την λαμπτάδα του αληθίους φωτός της καθαράς υψηλής κριτικής Επιστήμης, ήτις εις παν διάβημα οραμάτως οδηγεῖ αιτόν και ασφαλώς, εις αληθή πρόδον άγνουσα τουνταντον δ' ακολουθών περιπτείται εις πλάνας, και ολισθαίνει ολίσθημα φοβερόν, εξ ου ουδείς δύναται αιτόν ανελκύσαν ειμή ανοτέρα τις δύναμις. Και τοιούτων ολισθημάτων απυχώς πλείστα ούσα παραδείγματα παρέχει ημίν η τε αρχαία και νεωτέρα ιστορία της φιλοσοφίας, εξ ου αρκούμεθα ενταίθα επρ ποτέ μηνησιν να φέρομεν, το ουσού Γάλλου Augurte Comte, αιχειώδουν της ννν καλούμενης Θετικής Φιλοσοφίας (de la philosophie positive).

γ. Ο οσφός άλλως ούτος Γελάτης προς τοις άλλοις ουν θήλησεν αναμνηστική γενέσθαι, και ειδος η θηρησεύματος νέου τοις οπαδοίς αιτού ιπτεπύσσεις καθ' ο αλλάζας τα ονόματα μηνών, ημερών, κ.λ.π. αντεισήγαγεν άλως νέα, της επινοίας αιτού αναπλάσιματα το δε παραδόξον, εν μιά των διατάξεων αιτού παρηγγειλε τοις οπαδοίς και πιστοίς αιτού προσευχομένους να στρέφονται πάντοτε το πρόσωπον αιτού προς της Παρισιούς, ώστερο ο Μοσαϊθανοί προς τη Μέκκαν της Αραβίας κατά τας παραγγελίες του Μούμεθ, εξ ου και το παραδείγμα έλαβεν βεβαίως. Λυτηρόν, ότι άνδρες ανεπτυγμένοι την διάνοιαν, έχοντες αξιώσεις μεγάλας να μορφώσωσιν έθνη και λαούς και να διδάξωσιν νέας ιδέας προσδεύτας εν τη Επιστήμη, λυτηρόν, λέγο, να γένονται εισιτηρηαί ιδέων, αίτινες σχετικώς εισι πολλώ χειρόνες άλλων τοιούτων, έξεντελισασάν άλλα την ανθρωπότητα, και εις άκραν αυτής καποδιμονίαν ουντελεσιώσιν πιό το πρόσχημα της επιστήμης, ήτις τότε πόρῳ απέχει το είναι αληθής και επανωβίως τοιαίτην εν τοιαύτη περιπτώσει άλως απεσχούνται της επιστημονικής αληθείας, ήτις εστίν ο μόνος λίγχον ο εν μέσο του αιτείουν αγνώστου κόσμου φαινών και το πνεύμα του επιστήμονος εν παντι επιστών, και την αχλήν της διανοίας διαλήνων· άνευ τον φανόν τούτου της επιστημονικός νους εν τη έξερνησε τον αγνώστου παράγεται εις χώρον, καθ' ον ώστερο ο ξένον την νεφέλην αντί της Ήρας εναγκαλιζόμενος ψηλαφεί τη επιστημόντον αδοκίμως· οι δε κόποι αιτού και αγώνες κυλίονται, ώστερο ο λίθος του Σισύφου, εν τω κεκλιμένω επιπέδω της επιστήμης, παρ' οη η ανάβασις ουκ επιτέταπται, ούδ' η προς τα άνω άνοδος δια το φύσει ολισθηρόν δινατή επιφανεται. Δεν θέλω να είτω ενταίθα και ουσι του Δαρβίνου το σύστημα αιστάζομενον αναστρέφονται εις ολισθηρόν επιστημονικόν έδαφος, παρ' οι τοις δοκίμους τοις πάντη εκ των επιστημόνων βατή έστιν η επιστημονική οδός· τοις δε τολμητίας ου. Διο και λίαν αρμόδιοι επιφανενται ενταίθα ως έξης περί

τούτων παρατηρήσεις του περιφανούς Λειβαδά λέγοντος «ὅτι ο Δάρβιν ήτοι ο φιλακτικότατος των παρατηρητών· έναια «των θεωριών του τοσούτον έσχον το επαγωγόν, ώστε κεφαλαί νειώθει. Θεμιτέρων και ήπτων αφιλάκτω παρεστήθησαν υπό της εινυζούν λύσεως δινοχερεών, εις την εξείνος απλώς υπηνίζατο. Μυριάζεις παρηγένεσεν αυτούς να μη παραφέρουνται υπό της φαντασίας· μυριάζεις τους ανένθησεν, ότι πολλαί των παρατηρήσεών του ήσαν απλαί εισηγήσεις, ουχί επιπεδούμενα υπό γεγονότων αναγκαίων, επομένως λογικώς ασθενείς υπό την δείνα και δείνα έποφιν. Παρηγέγειλεν αυτοῖς να εξακολουθώσι παρατηρούντες και σινέλγοντες γεγονότα μάλλον ή να απονέμουσι τη θεωρία μείζων του πρόπτοντος κύρους. Αλλά καθ' ον τρόπον εν τῇ αρχῇ τῆς του Εγέλου φιλοσοφίας, ον μόνον φιλόσοφοι, αλλ' ιατροί, νομικοί, φιλόλογοι, ιστοριογράφοι, εθνολόγοι, γεωγράφοι υπήργον τα φανούντα της οικείας ἔκαστος επιστήμης εις τας φαντασιώδεις κατηγορίας της Θέσεως. Αντιθέσεως και της Συνθέσεως, ούτοι και νυν εγένετο μέχρις αφίδιας κατάχοης της Δαρβίνειον γηρταράς του περι υπάρξεως Αγόνος, ότι δε μείζων κατάχοης της καθολικεύοντας των θεωριών του, ωσανεὶ είχον προβή ανταί εις την αρχότητα⁷. Την κατάχρησην δε ταῦτων τῶν θεωριών του Δαρβίνου ον μόνον οι υλισταί εν Ειρώπῃ (materialistes) και ἀλλων φιλοσοφικών συντημάτων οπαδοί παρεδέξαντο, αλλά και υπεστήψιεν, και ἐτι νυν υποστηρίζουσι, καθό συνάδονται ταῖς εαυτών αρχαῖς (au principes) και συντελούσιαν εἰς τα συμφέροντα αυτῶν. Αλλά δια τὸν λόγον τούτου προδῆλως δεν εγένοντο παραδεκταὶ ανά πάντα τὸν επιστημονικὸν εν γένει κόσμον Ευρώπης και Αμερικῆς ἄπασι αι του Δαρβίνου θεωρίᾳ, πολλαὶ τούτων ενιόκονταν υπό τὴν επιστημονικὴν βάσεσσον, μεθ' η ἐπέται η τελεία παραδοχὴ ή απόρριψις αυτῶν παρά τῶν επιστημόνων, οἵτινες κατὰ τὴν ἔκφρασιν του Πλουτάρχου, οὐχ ώστε απτήνες νεοσοοι, κεχιηνότες αεὶ προς ἀλλότρους στόμα, και παν ἔτουμον ἡδη και διατεπονημένον τετ' ἀλλον εκλαμψιν εθέλοντες», διατελούσι, αλλ' οικεία διαπούησε εκάστης στιθαμψης του επιστημονικού χώρου την κατάκτησην διεκδικούσι, μηδόλως δια τούτο υπονοιας παρέχοντες ὅτι παρείδον τας των προτέρων ή μεγαλοφυστέρων επιστημονικάς θεωρίας εν τῇ επιστήμῃ εις παν ὁτι εισέτι ον κέκτηται το Veto του επιστημονικού κόσμου σύμπαντος επικρατεῖ το του Επιχάριου «μέμναστι» απιστεῖν· ταῦτα γαρ ἀρθρα των φρενῶν».

Δ. Λόγοις τοιούτοις ουδέν το πυρρωνικόν ενυπάρχει διότι εν τῇ σημερινῇ στάσει τῆς επιστήμης

πολλά των στοιχείων αυτού απεβάλετο ο πυρρωνισμός· το εναστικὸν του ανθρωπίνου πνεύματος εν τῇ πορείᾳ αυτού σήμερον τη επιστημονικὴ περιβάλλεται υπὸ πολλῶν προοδευτικὸν παραγόντων μέγα συμβάλλομένων εις τὴν ἀρσαν αμφιβολιών ἀλλοτε επιτεπομένων δια τας δυνητείας των καιρῶν, οἵτινες ον παρείχον τότε τα προς τοιούτον μέγαν και υψηλὸν οπούπον συντελούντα. Σωτηρίουν εν τῃ επιστήμῃ σήμερον κρίνεται το φυσ της υψηλῆς κρυπτικῆς, ον ἀνέν εν παντί αυτοῦ βίηματι προσκόπτει ο επιστήμων και παραπλανάται ἀνέν ελπίδος επανόδου εις την ευθείαν επιστημονικὴν οδον, αφ' ης απέκλινε δια παντοίον λόγουν, ους ενταύθα δεν είνε ο αρμόδιος τόπος να ἔξετάσιμεν, ουδὲ της προγματείας ο σκοπός και το σχέδιον τάπτην επιτέξετε. Αρχούντι ταῦτα προς το παρόν ίσως και δια τας του σοφού Αιγυπτιολόγου Brugsch εφενίας περὶ της δια της Σεβιονίτιδος εν Αιγύπτῳ παρά την Ερυθράν θάλασσαν λίμνης διαβάσεως των Εβραίων προς την απέναντι του Σινά παραλίαν, καθ' ην ευκολός δια το αβαθές των ιδάτων η προς το πέραν διάβασις, κατά τον κ. Brugsch.

Ἐγραφον εν Κάμπῳ Λαζαρινικῃ 7 Απριλ. 1884.

Σημειώσεις:

- (1) Ενταύθα εξετάζομεν τα του Brugsch επιστημονικάς, οις φρονίμην, παραπομπέσι δια τὸν λόγον οὗτο πορρήπιν επιστημονικὴν αναδινεταὶ σανάδολον, τείνονταν εἰλογίαν την πλοτινή, ου διέπειν απούν η Πεντάτευχος του Μοισίων, ξλονίζουμεν δια της πλοτεος ταῦτης, εποιο και τολούς ιστορικήν θεωροπόνεντη, επιτενεται δερβίσιος η μετανέ Θρησκείας και Φιλοσοφίας φανομένη διάστασαις και ιδον ο λόγος, δι' ον κρίνομεν την αναδεκόμην η την αναφηλάφησιν του Ερημίτας της ιπτ τον Ερεσίων διαβάσεως την Ερυθράν θαλασσης και συντελεστηρει την οργανικον συνδυαμών του δινο γηπότιον επιστημόνιον. Θεολόγιας τε και Φιλοσοφίας, που διο σιθαλμον του νοτον Κόσμου, οις ἀνέν σκότος και ολίσθημα εκ τον δενοτάτον επίκειται τη ανθρωπινή δινοια.
- (2) Ημεις εντυπων εξετάζομεν τον Μοισίων, οις Ευρωπαῖοι επιστημονικοὶ μετέφραση την σοφην προγματείαν. Αι πρότι Αρχαι, κατεργάσονται δι Απόλλων το περι Θρησκείας και Επιστήμης κεφαλ. εις διάφορα φύλλα. Ιδε Απόλλ. φύλ. αρθ. 2, 3, 4, 5, του έτους 1883.
- (3) Ημεις εντυπων εξετάζομεν τον Μοισίων, οις Ευρωπαῖοι επιστημονικοὶ μετέφρασην εποιην προάπειποντες τον προφητικον αυτον χαρακτηρα και σημειο το θρησκευτικον μέρος.
- (4) Ομ. ίλ. Στρατιωτική Διασκεψη και Τοπογραφία υπό Γ. Νικολαΐδον, ενθο ο περιφανής ούτος επιστημονιον διαμηροβίθει το κ. Σχλεμον τα περι της ανακάλυψηος του Οινόμουν ίλιου.
- (5) Dodone et ses riinespar. K. Carapanos, Paris.
- (6) Φύλολογ. Σύντλογος Κωνσταντινούπολεως. Τομ. στ' 1871 - 1872. Κοτζά Ελλην. Φύλοοφ. Ιστορ. Τομ. ε' - Μαρτίνον τερεον Περι θετικης Φύλοοφιας φυλλάδιον εν Αθηναις εγδον.
- (7) Κλεισις Τερ. Αρ. 1088, 24 Απριλίου 1882 - Παραβ. και Ν. Κοτζά περι Πανεπιστημι. Σπουδής Δοκιμιον. Αθην. 1885.

[Η παραπάνω μελέτη δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Απόλλων», τόμος Β', του 1884. - Ανακοίνωση του κ. **Βασ. Σ. Σταυροπούλου**.]

Το Ταλμούδ

(Ιστορία και Θρησκεία)

Του κ. ΒΑΣΙΛΗ ΑΔΡΑΧΤΑ

Για να καταλάβει κανείς τι εστί το Ταλμούδ, θα πρέπει να πάσσει το νήμα από τη Μιονά. Η τελευταία εκδόθηκε γύρω στο 200 μ.Χ. από το ραβίνο Yehudah ha - Nasi. Περιλαμβάνει πλαισιούχες συλλογές των ραβίνικών κώντλων πάνω σε καθαρά νομικά θέματα, όπως: α) γεωργικές διατάξεις και ευλογίες, β) εορτές, γ) νόμους για γυναικεία ζητήματα, δ) αστικό δίκαιο, ε) ιερά αντικείμενα και στ) διατάξεις τελετονομαστικής καθαρότητας. Η Μιονά, πολύ σύντομα μετά την έκδοσή της, κατέλαβε κεντρική θέση στο πλαίσιο της ραβίνικης θρησκείας.

Το Παλαιστινό και το Βαβυλωνιακό Ταλμούδ

Το Παλαιστινό Ταλμούδ ή Ταλμούδ της Ιερουσαλήμ είναι έργο των ραβίνων κώντλων της Γαλιλαίας. Ο κύριος όγκος του είχε ηρή σημαντικότητα γύρω στα μέσα του 5ου αιώνα. Οσον αφορά το περιεχόμενό του, καλύπτει μονάχα τα τέσσερα από τα έξι τμήματα της Μιονά. Γενικά, το Ταλμούδ της Ιερουσαλήμ χαρακτηρίζεται από συντομία και απονείκια ερεδιτικών αποσαφηνίσεων. Γ' αυτό και δίνει την αισθητή ενός λακωνικού ένος ελλειπτικού λόγου, που αρκετές φορές αγγίζει τα ορά της ασυνέχειας.

Το Βαβυλωνιακό Ταλμούδ, σημφωνα με την παράδοση, ολοκληρώθηκε γύρω στο 500 από τους ραβίνους Ashi και Ravina. Στην πραγματικότητα, όμως, υπήρχε προϊόν αρκετών ραβίνων γενεών. Αυτό που διαφρονοποιεί το Βαβυλωνιακό από το Παλαιστινό Ταλμούδ είναι το γεγονός ότι το πρότο έχει υποστεί μια βαθιά αναθεώρηση και επεξεργασία, με αποτέλεσμα να έχει μια πολύ περισσότερο συνεκτική μορφή, καλοδούλεμένα επιχειρηματα και σαφήνεια. Όλα αυτά, βέβαια, δεν θα ήταν εφικτά χωρίς την παρέμβαση μιας σειράς μεγάλων ραβίνων από το 500 μέχος το 700, περίπου, μ.Χ. Τέλος, καλύπτει λίγο - πολύ τα ίδια θέματα με το Παλαιστινό Ταλμούδ, με κάποια διαφοροποίηση δύον αφορά τα θέματα που άπτονται των γεωργικών διατάξεων και της λατρείας του Ναού.

Μια ιστορία γεμάτη περιπέτειες

Στους αιώνες που ακολούθησαν, το Βαβυλωνιακό Ταλμούδ έθεσε εκποδών το Παλαιστινό. Το γεγονός αυτό επιχειρήθηκε να παρουσιαστεί ως φυσική συνέπεια της παλαιότητας του Παλαιστινού Ταλμούδ. Μ' άλλα λόγα, αφού το Παλαιστινό είναι παλαιότερο, οι εκδότες του Βαβυλωνιακού Ταλμούδ που είχαν σύγχρονα υπόψη τους και ήσα συμπεριέλαβαν, τρόπον τινά, ότι έπρεπε στο δικό τους υπομνηματισμό. Αυτή η εξήγηση, βέβαια, δεν γίνεται πλέον αποδεκτή, κι αυτό γιατί φαίνεται πως τα πράγματα εξελίχθηκαν επί τη βάσει μιας πρωταγωνιστικής στρατηγικής των ραβίνων της Βαβυλώνας, κατά το τέλος της πρώτης χιλιετίας μ.Χ. Σκοπός των εν λόγῳ ραβίνων ήταν η επικυρωξία τους επί των αντιτάρων ραβίνων της Γης του Ισραήλ. Οι λόγοι, επομένως, της εξεπλούσης του Βαβυλωνιακού Ταλμούδ πρέπει ν' αναζητηθούν αλλού: α) στους ισχυρότερους δεσμούς των αναπτυσσόμενων κοινοτήτων της Βόρειας Αφρικής και της Ιστανίας με το Βαβυλωνιακό Ιουδαϊσμό και β) στην πτώση του Παλαιστινού Ιουδαϊσμού μετά τις Σταυροφορίες.

Για ένα διάστημα, οι Εβραίοι της Ιταλίας, οι οποίοι είχαν πιο στενή σχέση με τη Γη του Ισραήλ, διατήρησαν μια παράδοση μελέτης του Παλαιστινού Ταλμούδ, αλλά και αυτή δεν μπόρεσε να επιβιώσει πέρα από τις αρχές της δεύτερης χιλιετίας μ.Χ. Από εκεί και μετά, «Ταλ-

μονό» σήμανε αποκλειστικά το Βαβύλωνιακό Ταλμούδ. Το Παλαιούν εφόρτουαν στην επιφάνεια μόνο όταν το Βαβύλωνιακό «σωπούσε» σε συγκεκριμένα ζητήματα. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η ανάπτυξη του Ταλμούδ επηρεάστηκε και από τη στάση της μεσαιωνικής Εκκλησίας. Για παράδειγμα, κατά περιόδους καταστάθηκαν πάμπολλα χειρόγραφα του Ταλμούδ στην Ευρώπη. Η πιο μεγάλη από τις εν λόγῳ εκκαθαρίσιες έλαβε χώρας κατά το 13ο αιώνα, στο πλαίσιο της Αντιμεταρρόθημσης. Η τελενταία, μάλιστα, καταστροφή του Ταλμούδ στην πιανά έγινε το 1757 στην Πολωνία. Από την άλλη, ο Εβραίοι, για ν' αποφύγουν τέτοιους είδους καταστροφές, υποχρωνύνανε εύοντες άκοντες στις απατήσεις της. Εκκλησίας για λογοκυρία. Η τελευταία αυτή πρακτική είχε αποτέλεσμα να χαθούν ή να μειωθούν δραστικά οι φαβίνες αναφορές στον Ιησού και το Χριστιανισμό.

Η ταλμουδική θρησκευτικότητα

Προφ' όλη την έκτασή του, το Ταλμούδ εστιάζεται και επανέρχεται συχνά - πινακά σε ορισμένα θέματα. Από αυτά, δύο είναι τα σημαντικό-

τερα (τα οποία και ορισθήσαν ένα νέο είδος εβραϊκής πνευματικότητας): η επικέντρωση στο Νόμο και ο νέος όρος της μελέτης. Οσον αφορά το πρότο, αρχεί να σημειώνουμε ότι πάνω από το μισό Βαβύλωνιακό και περίπου τα δύο τοίχα του Παλαίστινο Ταλμούδ είναι αφειρομένα σε νομικά ζητήματα. Αυτό αναμφίβολα αντανακλά τη θέση των αρχαίων ορθίβινων εντός των κοινοτήτων των οικείων διαστάσων, διασκάλων και αξιοματούχων. Εποι, η ορθίβινη ενοβέβαια κατέληξε να πάρει τη μορφή της ευγνωμοσύνης εναντί του Νόμου, καθώς και της ζηράς κατά την εφαρμογή του. Ο Νόμος κατανοήθηκε ως το μέγιστο δώρο και η τήσηση του οικείων καταλληλότερη σταση απέναντι στην αγάπη του Δημογού. Σχετικά, τόσα, με τη σημασία της μελέτης, αντη απέκτησε το χαρακτήρα της ιεροτελεστίας. Προϊόντος μάλιστα του χρόνου, η συγκεκριμένη μελέτη έλαβε τη μορφή ενός αρκετά τυποποιημένου σχολαστικού που είχε τις διαστάσεις μιας ιερής δραστηριότητας.

ΙΟ. Βασ. Αδραχτάς είναι ιστορικός μελετητής, θεολόγος - θρησκειολόγος. Το πιο πάνω κείμενο δημοσιεύτηκε στην «Ελευθερία», 25/12/2000.

«Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος»

Με την ευκαιρία της νομοθετικής καθημέριωσης της «Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος» κατόπιν ομόφωνης απόφασης της Βουλής των Ελλήνων, την Τετάρτη 27 Ιανουαρίου 2004, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, έλαβε χώρα ειδική τελετή.

Εκ μέρους της κυβέντησης ομιλήτρες ήταν ο τότε υπουργός Εξωτερικών κ. Γ. Παπανδρέου και ο υφυπουργός Εσωτερικών κ. Ν. Μπίτης, από δε τα πολιτικά κομμάτια, οι κ. κ. Πρ. Παπαϊούντης της ΝΔ, Αρ. Κανταζής του ΚΚΕ και Φ. Κουβέλης του Σύνταγματος, οι οποίοι εξέφρασαν τη σημασετή της Ελλήνων εβραϊκού θρησκευτικού στην πνευματική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδος και τη σημασία του Ολοκαυτώματος των 6.000.000 Εβραίων της Ειρώπης.

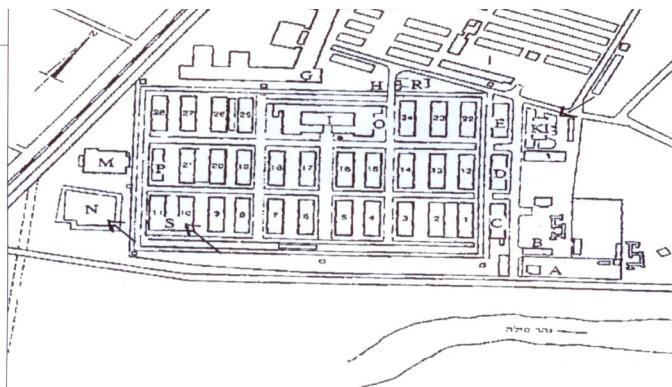
Από την πλευρά του Ελληνικού Εβραϊσμού μίλησαν ο πρόεδρος του Κεντρού Ιστορικής Συμβούλιου Ελλάδος κ. Μ. Κωνσταντίνης και ο πρόεδρος της Ιστορικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης κ. Δ. Σαλτιέλ, οι οποίοι αναφέρθησαν στο Ολοκαυτώματα των 6 εκατομμυρίων Εβραίων της Ειρώπης και ιδιαίτερα των 70 χι-

λιάδων Εβραίων της Ελλάδος, καθώς επιτης και στην ιστορική απόφαση της Ελληνικής Βουλής για την καθέρωση της Ημέρας Μνήμης.

Στην τελετή αναγνώστηκε επίσης μηνύμα του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάπας Ελλάδος κ. κ. Χριστοδούλου.

Στην τελετή παρέπεισαν επίσης ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Απ. Καζαζάνης, ο υπουργός κ. κ. Γ. Παπανδρέου, Α. Τσοχατζόπουλος, ο π. Προθέρδος της Δημοκρατίας κ. Χρ. Σαρτζετάκης, βουλευτές, προφέτες, εκπρόσωποι ζενών διμόνων, εκπρόσωποι των Ενόπλων Λινάριμεων, γενιούς γερμανικής ποτοργείου, παρέγγοντες του πνευματικού, επιστημονικού και επαγγελματικού κόσμου της χώρας, καθώς επίσης εκπρόσωποι των Εβραϊσμών οργανώσεων και οργανισμών.

Άουσβιτς 1. ΚΙ: Αίθουσα αερίων και Κρεματόριο, Ν: τάφρος από χαλκίκια - τόπος εκτέλεσης, Σ: Τοίχος εκτέλεσης, 1 - 28: Μπλοκ καταλυμάτων κρατουμένων.

Η Εξέγερση του Sonderkommando

*Μια ανεξερεύνητη πτυχή της εβραϊκής
αντίστασης κατά του Ναζισμού*

Της κας ΛΙΛΙΑΝ ΚΑΠΟΝ

«Έξι εκατομμύρια Εβραίων αφέθηραν να θανατώθονταν σαν τα πρόβατα». Σε αυτό το βασανιστικό ερώτημα που βαράνει στην σύγχρονη ιστορία, υπάρχει επιτέλους μια ξεκάθαρη απάντηση: η λεπτομερής εξέταση των αρχείων που έχουν διασωθεί, αποδεικνύει την συμμετοχή των αντιστασιακών Εβραίων σε όλες τις χώρες που καταλήφθηκαν από τους δύμιους του ζων Ράιχ: αδέλφια μας που αγωνίσθηκαν κυριολεκτικά με γηγενά χέρια, χωρίς εξωτερική βοήθεια, εναντίον της πιο τέλεια οργανωμένης πολεμικής μηχανής, στην ιστορία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι εβραϊκές οργανώσεις δρύνονταν στο Βερολίνο, την καρδιά της αντικρατορίας των ναζί. Στην φασιστική Ιταλία, οι Εβραίοι παρτιζάνοι, ανάμεσα σε όλα ανδραγαθήματα, απελευθέρωνταν τους αδελφούς τους σε μια μοναδική επίθεση, εναντίον ενός στρατοπέδου συγκέντρωσης. Στην Γαλλία, οι Εβραίοι αγονίστηκαν στα σπλάχνα όλων των δικτύων, ακόμα δε δημιουργήσαν δικές τους μαχώμενες

οργανώσεις. Στο Βελγίο, οι αντιστασιακοί Εβραίοι μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν προς ίδιον όφελος το «Judenrat» που είχε εγκαθιδρυθεί από τους S.S. Η προώτη εξέγερση του γρέπτο της Βαροσβίας δεν είναι η μόνη σε γκέπτο, στην Ευρώπη και στην Ανατολή. Αποσπάματα οπλισμένα από Εβραίους πολέμησαν στο αντάρτικο της Ρωσίας και των Βαλκανίων, συμπεριλαμβανόμενης της πατρίδας μας, Ελλάδας. Η εξέγερση της Τρεμπλίνκα δεν είναι η μόνη εξέγερση ούτε η μόνη αντιστασιακή πράξη, σε στρατόπεδο θανάτου.

Ισως όμως, το πιο απονενοημένο και τραγικό διάβημα υπήρξε η εξέγερση του Sonderkommando, στο στρατόπεδο εξόντωσης του Αονισμός. Λαμπρώνει τις σελίδες αυτοθυσίας και ηρωϊσμού, στο ρου της ιστορίας του έθνους μας και αποτελεί πηγή υπερηφάνειας και θαυμασμού για όλους εμάς που επιζήσαμε, αλλά και πολύτιμη παρασαταθήη για τις γενιές που θα ακολουθήσουν.

Η εξέγερση του Αουσβίτς

Μήν πεις ποτέ: αυτό είναι το σπερνό μονοπάτι!
Ο μολύβενος ουρανός αναγγέλει
το γαλάζιό τον αύριο.

Η ώρα που τόσο αποξητήσαμε, θα έρθει.
Σφινδοκοπάντας το έδαφος με τα βήματά μας,
στέλνονται το μήνυμα: είμαστε εδώ!

Χιρς Γκλίκ

Τραγουδιά των παρατάνων
του γρέπτο της Βίλνα.

Hλέξη Αουσβίτς στην σημερινή εποχή είναι συνώνυμη με θαλάμους αερίουν και κρεματόρια, τα κατ' εξοχήν σύμβολα του συντημάτου των στρατοπέδων συγκέντρωσης του Ναζισμού.

Το Αουσβίτς ξεκίνησε κατ' αρχήν σαν στρατόπεδο συγκέντρωσης των Πολωνών που εναντιώνταν στην γερμανική κατοχή. Με τον χρόνο, έγινε ένα συμπλεγματικό πολλαπλών δραστηριοτήτων. Λίγο με το λίγο, προστέθηκαν οι πολιτικοί κρατούμενοι της Ευρώπης, δημιουργήθηκε ένας γνωακείος τομέας και οργανώθηκαν οι εγκαταστάσεις εξόντωσης με αέριο, στο Αουσβίτς II Μπιλκενάου. Ένα τρίτο σύμπλεγμα, το Αουσβίτς III Μόνοβίτς έγινε για την στέγαση των κρατουμένων που «πρόσφεραν» χειρωνακτική εργασία.

Εκτός του κύριου κοινού των στρατοπέδουν (Postenkette) υπήρχαν στρατόπεδα αιγαλαύτων πολέμου, κυρίως Βρετανών που επίσης χρησιμοποιούνταν στην γερμανική βιομηχανία. Στην ίδια περιοχή είχαν δημιουργηθεί στρατόπεδα ελεύθερων εγγατών - κυρίως νεαρών Γάλλων- οι οποίοι είχαν μεταφεθεί εκεί, παρά την θέλησή τους. Η μεγάλη πλειοψηφία των Εβραίων που άφησαν στο Αουσβίτς την τελευταία τους πνοή, δεν είχαν ποτέ αντικρύστει το κυρίως στρατόπεδο Αουσβίτς I.

Εφόδωσαν με τόφνο σε ένα ειδικό σταθμό και οδηγούνταν στην πλειονότητά τους, στους θαλάμους αερίουν. Λεν έχουν γίνει γνωστά σημαντικά περιστατικά που έχουν λάβει χώρα στον χώρο των αφίξεων. Οι S.S. είχαν καταβάλει φιλοτίμες προσπάθειες για να οργανώσουν «δημιόσιες σχέσεις». Ακούγόταν απαλή μουσική, καμπάνια περίμεναν για την μεταφορά των γνωακοπάδων και ανατήρων, κρατούμενοι εκφρώντων τις αποκονένες. Με λίγα λόγια, μια ήρεμη απιδόσαμα υποδεχόταν τους Εβραίους που κατέβαιναν από τα βαγόνια για ζώνα, στα οποία είχαν ταξίδεψει για πολλές ημέρες.

Σε όλη την ιστορία των στρατοπέδων του Αουσβίτς, δεν έχουν καταγραφεί παρά δύο περιστατικά, την στιγμή που οι αθώοι Εβραίοι οδηγούνταν στον θάνατο. Το ένα σχετίζεται με τον Ρούντολφ Ε., επικεφαλής του στρατοπέδου, ο οποίος στα απομνημονεύματα που έγραψε στην φιλακή, αναφέρει ότι μία φορά, κάποιοι Εβραίοι κατάφεραν να αρπάξουν τα όπλα και να πυροβολήσουν τους φρουρούς, προτού οδηγηθούν στους θαλάμους αερίουν. Η άλλη περίπτωση αφορά στην εξέγερση μιας νέας γυναικείας αγνοστης ταυτότητας, η οποία την ώρα που οι μελλοθανάτους έβγαζαν τα ρούχα τους, άρπαξε το φερόβλερ ενός S.S. και τον πυροβόλησε. Κατάφερε να σκοτώσει μερικούς ακόμα, προτού υποκύψῃ.

Στο Αουσβίτς υπήρξε μια αντιστασιακή οργάνωση, από την οποία στην αρχή, αποκλείονταν οι Εβραίοι. Επικεφαλής ήταν ένας σοσιαλιστής δικηγόρος από την Πολωνία, ο Γιόζεφ Συράνκεβιτς, ο οποίος έγινε αργότερο Προθυτούνγος της Λαζάρη Δημοκρατίας της Πολωνίας. Στην οργάνωση, εκτός των Πολωνών, συμμείχαν Γερμανοί, Αυστριακοί και Σοβιετικοί. Τελικά, κατορθώθηκε να δημιουργηθεί μια εβραϊκή αντιστασιακή οργάνωση, μέσα στον κύριο κορμό του στρατοπέδου. Ο Μπρούνος Μπάουμι, Εβραίος από την πρώην Ανατολική Γερμανία, αναφέρει μια ομάδα τριακούν Εβραίων από το Τσιετάονφ, βρευτά της Βαροσβίας, που είχε οργανωθεί και κρατούσαν επαφές με την άλλη ομάδα. Ανάμεσά τους ο Ξέρμαν Λανγκμάτιν, παλαιός πολεμωτής των Διεποντών Ταξιαρχών, αυστριακής καταγωγής. Ο Λανγκμάτιν, παρ' ότι πολιτικός κρατούμενος, απολάμβανε κάποιους προνομίους, κυρίως λόγω εθνότητος. Πέτυχε να στελεχώσει το «Revier» (ιατρείο) με Εβραίους γιατρούς, θέσεις που κατ' εξοχήν καλύπτονταν από Πολωνούς. Οι γιατροί αυτοί κατάφεραν να παράσχουν υπηρεσίες στους Εβραίους κρατούμενους. Εποιησε, η επέμβαση του Λανγκμάτιν έσωσε την ζούκι πολλών εκαποντάδων Εβραίων, επιτέλουντας σε ομόθρησκούς τους να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στην διάσωση τους.

Υπήρξαν και άλλοι που οφέλωσαν αντίσταση στο Αουσβίτς: Ο Ισραέλ Γκούντμαν, ο Σμούλεβιτς, ο Φάρμπερ κ.α. Όμως ο σηληνός πυρήνας της εβραϊκής αντιστασης βρισκόταν στο Sonderkommmando.

Στην ορολογία των ναζί, η πρόθεση sonder παίρνει στηνά μια παράξενη έννοια. «Sonderbehandlung» (ειδική μεταχείριση) σήμαινε θανάτιο, «Sonderaktion» (ειδική πράξη/έργο) σήμαινε γενικότερα μαζική εξόντωση. Στο Αουσβίτς πάντως ήταν διαφορετικά. Το

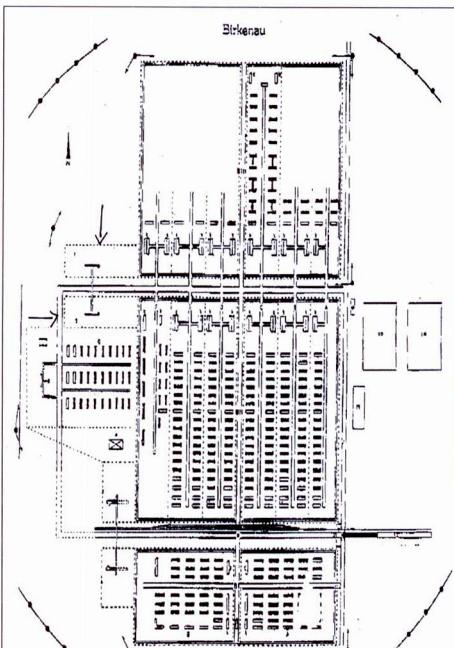
όνομα Sonderkommando είχε δοθεί στην ομάδα των Εβραίων που αναλάμβαναν να βοηθούν τους S.S. στην διαδικασία θανάτωσης των κρατουμένων.

Θα πρέπει να γίνει σαφές ότι κανές Sonderkommando δεν χειρίστηκε το εργαλείο του θανάτου. Οι ίδιοι ο S.S. άνοιγαν τις στρόφυγες του αερίου, στις αιθουσες αερίουν. Οι Sonderkommando συνέλεγαν τα ενδύματα αυτών που οδηγούνταν ολόγυμνοι στον θάνατο, και όταν το αέριο είχε ενεργήσει, σήκωναν τα πτώματα, έβγαζαν τα χωνά δόντια, αφαιρώσαν τα κοσμήματα που οι κρατούμενοι είχαν κατούθουσε να κρύψουν σε ανατομικές κοιλότητες, κατόπιν στοιβάζαν τα πτώματα στα κρεματόρια. Όταν υπήρχε μεγάλος αριθμός θυμάτων, ανάβονταν πυρές στο ύπαιθρο. Οι Sonderkommando χρησιμοποιούνταν και εκεί.

Το να γίνει κάποιος Sonderkommando δεν εξαποτών ούτε κατά το ελάχιστο από την θέλησή του. Μόνον οι S.S. ή οι Kapos τους επέλεγαν. Και όμως, ανέμεσα στους επιζήσαντες των στρατοπέδων, υπήρχε εμφανής η τάση αποστασιοποίησης από αυτή την τάξη.

Οσο οι Sonderkommando ήσαν «παραγωγικοί» είχαν διαφορετική μεταχείριση. Έπαιναν μερίδες τροφίμων πολύ ανιότερες. Επειδή το έμψυχο υλικό αφθονούσε, οι Sonderkommando ανανεώνονταν περιοδικά. Κάποιοι απ' αυτούς κάτω από το βάρος των τύφεων για το έργο τους, αυτοκτονούσαν ή εγγειαλείπονταν στην τυχή τους.

Έτσι και αλλιώς, τα μέλη του Sonderkommando είχαν προοπτική ζωής περισσότερο δυσοίωνη από τους υπόλοιπους έγκλειστους και πλήρη επέγνωση

Μπρικενάου. 1. Κρεματόριο 4, 2. Κρεματόριο 3, 5. Κρεματόριο 2, 8. Σιδηροδρομικός Σταθός, 12. Δρόμος προς Αουσβίτς.

αυτού του γεγονότος.

Το κομιτάτο της αντίστασης του στρατοπέδου ορματίζοταν μια εξέγερση σε χρόνο παράλληλο με την προσέγγιση του Ερυθρού Στρατού, κατά προτίμηση σε συνεργασία με την πολωνική Αντίσταση. Τα πράγματα άμας δεν εξέλισσονταν ομαλά. Ο Ερυθρός Στρατός που στις 9 Ιουλίου 1944 ξεκίνησε την επίθεσή του με σημαντικές επιτυχίες -πήρε την Γαλικία, κατάστρεψε το γερμανικό σώμα στρατού στο Μπρόντιν, πήρε την πόλη Λβισφ, πέρασε τον Σαν και τον Βιστούλα- αναγκάστηκε τελικά να ακινητοποιηθεί στην γραμμή Κίλτσε -

Τανοβή εκατό περίπου χιλιόμετρα από το Αουσβίτς. Ήταν στα τέλη του Αυγούστου. Τον ίδιο μήνα η εθνική πολωνική εξέγερση που ευθύνεται για τον τραματισμό όλης της πολωνικής αντίστασης, κατέληξε σε τραγωδία.

Το κομιτάτο της αντίστασης του Αουσβίτς, έβλεπε τα σχέδιά του να τροποποιούνται και εμφανή την ανάγκη να τα προσαρμόσει ανάλογα με τις περιστάσεις, αναβάλλοντας την εξέγερση. Αυτό όμως σήμαινε εκτέλεση του Sonderkommando χωρίς μάχη...

Από την πλευρά τους, οι άνδρες του Sonderkommando είχαν διαφορετική άποψη. Αυτοί οι άνδρες είχαν καταφέρει να προημπεντούν οπλισμό και εκπρητικά. Κάποιες εβραίες γυναίκες που δούλευαν στα εργοστάσια εκφρατικών Ουπιον του Αουσβίτς, είχαν καταφέρει να τους τα εξασφαλίσουν. Πρωτογάτις του περίεργου λαθοφεύτρου ήταν μια νέα κοπέλα από το Τσετσένιο, η Ρόζα Ρομπτάτα, μέλος της σιωνιστικής κίνησης «Hachomer Hatzair». Η Ρόζα τροφοδοτούσε με εκφρατικά και τους αντιστασιακούς

του κυρίως στρατοπέδου. Είχε επαφές με τον Νόαχ Ζαμπλούντοβιτς, τον Μωσέ Κοιλάκη και τον Ισραήλ Γκρούτμαν και ίσως με ένα δύο άλλους.

Όταν οι άνδρες του Sonderkommando έμαθαν ότι η επιχείρηση είχε αναβληθεί, αναγκάστηκαν να πάρουν μια απόφαση. Ήξεραν ότι οιτούς ή άλλως ήσαν καταδικομένοι να πεθάνουν σύντομα. Είχαν μάλιστα παρατηρήσει ότι οι S.S. είχαν αποσύνει από το Kommando ένα αριθμό συναδέλφων τους και τους είχαν οδηγήσει «προς άγνωστον κατεύθυνσιν», που δεν ήταν διστοκό να μαρτύρουν ότι ήταν η εξόντωση.

Στην καρδιά του Sonderkommando υπήρχαν κάποιοι κορμούνιστες οι οποίοι ασκούσαν μεγάλη επιφύλαξη, ιδιαίτερα ο Ζακ Χάντελμαν και ο φίλος του Ιοσήφ Ντρεμέπους, και οι δύο πολωνικής καταγωγής. Το Sonderkommando αντιμετώπιζε το δίλημμα να εξοντωθεί χωρίς αντίσταση ή να δράσει από μόνο του, εκτιθέμενο σε βέβαιο θάνατο και κινδυνεύοντας να συμπαρασύνει τους αντιστασιακούς του στρατοπέδου.

Τέλη Οκτωβρίου - αρχές Νοεμβρίου 1944, (εδώ δινούστανται οι μαρτυρίες) οι ενδιασμοί του Sonderkommando διαλύθηκαν. Ένας Καρό, ιδιαίτερα μισητός, ξεπετάχτηκε ενώ οι συνωμότες συνεδρίαζαν και απειλήσεις να τους καταδώσει. Χαμένοι για χαμένοι, αποφάσισαν να τον εξοντώσουν. Στην συνέχεια, επιτέθηκαν στους S.S. προσπαθώντας με την βία να ανοίξουν δρόμο προς τα ξένα. Η μάχη κράτησε πολλές ώρες. Οι Εβραίοι του Sonderkommando, χυρίων Πολωνοί και Έλληνες, έδωσαν άνιση μάχη. Κάτιφεραν να βάλλουν φωτιά σε ένα από τα κρεματόρια. Τελικά όμως υπέψιναν.

Πόσα θύματα υπήρξαν από την μια πλευρά ή την άλλη; Πόσοι Εβραίοι επέζησαν; Το αγνοούμε. Είναι σίγουρο ότι αρκετοί Sonderkommando επέζησαν αλλά αυτοί δεν πήραν μέρος στην μάχη. Οι S.S. τους είχαν απομονώσει από την αρχή. Δεν γνωρίζουμε ούτε ένα επιζήσαντα της εξέγερσης. Γνωρίζουμε με βεβαιότητα ότι η Ρόζα Ρομπότα δεν επέζησε. Μετά από εξονιχιστική έρευνα που διεξήγαγαν οι S.S. εντόπισαν την Ρόζα και διο-τρεις συναδέλφους της. Οι γυναίκες ανακρίθηκαν, βασανίστηκαν, δεν μίλησαν. Η αντίσταση του στρατοπέδου διασώθηκε στο σύνολό της.

Τα παραπάνω στοιχεία τα συνέλεξα κυρίως από το βιβλίο του διάσημου Γαλλοεβραίου Ιστορικού Lucien Steinberg «La Révolte des Justes». Μια ακόμη αξιόπιστη πηγή πληροφοριών αποτελεί το βιβλίο της Rebecca Camhi Fromer με τίτλο «The Holocaust

Odyssey» που είναι βασισμένο στην μαρτυρία του Ελληνοεβραίου Ντανιέλ Μπεναμίας, ο οποίος σε πολύ νεαρή ηλικία εργάστηκε στο Sonderkommando του στρατοπέδου του Αουσβίτς.

Ο Ντάνυ αναφέρεται στο σχέδιο της εξέγερσης, στον τρόπο που το πληροφορήθηκε και στο πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα. Παραθέτω κάποια αποστάσιμα από την μαρτυρία του. Η αριγήση είναι μέσω της συγγραφέως.

-Ο Τζουζέπε Βαρούή ήταν Ελληνας Εβραίος που ζούσε στην Θεσσαλονίκη και ήταν υπολογαγός στον Ελληνικό Στρατό. Από αυτόν έμαθε ο Ντάνυ για την ανατίναξη των λουτρών και την απελευθέρωση του στρατοπέδου.

Είχε πληροφορηθεί ότι κάποιος σε μια βδομάδα θα έβαζε φωτιά, ότι θα ξεπηδούσε καπνός από το Κρεματόριο IV και ότι αυτό θα ήταν το σηνιάλιο. Το σηνιάλιο θα δινόταν μεταξύ 2:30 και 3 το απόγευμα. Θα έπρεπε να συμπτέσει με την αλλαγή φωνώνας.

Το σχέδιο ήταν χωρισμένο σε δύο φάσεις: η πρώτη στοχεύει στην απόκτηση του ελέγχου όλων των κρεματούνων και στην ακινητοποίηση των φρουρών που έλεγχαν την κατάσταση από ένα ψηλότερο επίπεδο.

Η δευτερη φάση αφορούσε στην ανατίναξη των δύο μεγάλων δεξαμενών ζεστού νερού, στο κυρίως στρατοπέδου. Το σχέδιο βασιζόταν στην ανόητη παραδοχή της αρχής ότι πολλάριμοι αδύνατοι μπορούν να νικήσουν ολιγάριθμους δυνατούς. Υπό τις παρούσες περιστάσεις, ήσαν τρελοί; Όχι. Τότε ήσαν ή-ως; Όχι. Αυτοί οι άνθρωποι δεν είχαν τίποτα να χάσουν.

Ο Ντάνυ δεν γνωρίζει για την ύπαρξη εκχρητικών που ήταν προϋπόθεση για το εγχείρημα, έως ότου συνέβηκαν τα ακόλουθα:

Μια ημέρα, ο Ομπερδάρφυρερ βρισκόταν στο πρωινό «παρών» μαζί με άλλους οπλισμένους S.S. «Τέλος πάντων» είπε, «Πού είναι οι δυναμίτες;. Προφανώς τα ποράγματα δεν είχαν πάει καλά.

Κάποιος είχε προδώσει την κρυπτώνα και κάποιος άλλος είχε αποκαλύψει την προδοσία. Ο δυναμίτης είχε σιωθεί αλλά οι τρύπες έχαναν απειλητικά.

Τέλος, αυτοί που θα συμμετείχαν στην εξέγερση έμαθαν πότε να αναμένουν την μουραία ημέρα. Διυ δύο ώρες πριν την εξέγερση συνέβηκε ένα γεγονός που ανέτρεψε τα πάντα. Ένας τρομακτικός αιθιμός Γερμανών φρουρών είχαν αφήσει με ένα βαρύ φορτίο Ούγγρων Εβραίων και εποδέκειτο να διανυκτερεύσουν εκεί. Όλοι ειδοποιήθηκαν εγκαίρως για την αλλαγή του σχεδίου.

Δινο εβδομάδες μετά την αναβολή της εξέγερσης, ο Ντάνι έμαθε από τον Ιαπωνικό Βενέτουα ότι 400 από τους Sonderkommando των Κρεματούρων III και IV είχαν ξεγυνωθεί με το πρόσωπο στο έδαφος, προτού τουφεκισθούν. Πρόπει να είχαν αποτεφρωθεί στο μεγάλο λάκκο δίπλα από το Κρεματόριο IV γιατί κανείς από τους υπόλοιπους άνδρες του Sonderkommando δεν είχε θελήσει να τους αποτεφρώσει.

Στα Κρεματόρια I και II τα πράγματα είχαν εξελίχθει αστραπιαία. Είχαν έρθει ενισχύσεις μαζί με 10-12 αγριεμένα σκυλιά. Δεν ξέρουμε ποιες συνήθειες επικρατούσαν στο Κρεματόριο IV και πώς ανατινάχθηκε το Κρεματόριο III. Δεν θα μάθουμε ποτέ για τον ηρωϊσμό των Sonderkommando, εχει.

Αργότερα εκείνη την ημέρα, 10-15 άνδρες βγήκαν έξω. Οφειλαν να απομακρύνουν τα πτώματα των ανδρών του Sonderkommando που είχαν ριχθεί στα σύνοματα, μεταξύ των Κρεματούρων I και II. Είχαν όλοι τουφεκισθεί. Ανάμεού τους, ο Ααρόν Μπαζζελάϊ, Ελληνοεβραίος, 40 περίπου ετών.

Κυκλοφόρησε η φήμη ότι μια ομάδα κρατοιμένων συσκεύαζε ή έκρυψε δυναμίτη. Ποιος ήταν ο λόγος, κανείς δεν γνώριζε (έδαφος-διάνοιξη δρόμων). Είναι γεγονός ότι μια Εβραϊκή κρατούμενη κρατούσε αποθήκη. Πάνω απ' αυτήν ήταν ένας S.S. Αυτή ήταν που προμήθευε δυναμίτη στους αρχηγούς της εξέγερσης. Αυτή εκτελέστηκε δημόσια, για παραδειγματισμό. Είχε προδοθεί· Ίωνος Κανείς δεν ήξερε.

Η εξέγερση που ξέσπασε αποδείχθηκε δαπανηρή σε ανθρώπινες απώλειες, όχι όμως σε σχέση με τα εργοστάσια θανάτου. Τα κρεματόρια δεν έναντιευτύπωσαν, παρόλο που οι θάνατοι μιαροί και η καύση σε λάκκους συνεχίσθηκαν μέχρι και τα τέλη Οκτωβρίου -και σ' αυτό το διάστημα βρήκαν θάνατο 33.000, ίσως και περισσότεροι Εβραίοι.

Ο Υπαρχηγός του Χίτλερ Himmler διέταξε την καταστοφή των κρεματούρων στις 26 Νοεμβρίου 1944.

Επίλογος:

Με αφορμή αυτό μου το σημείωμα για την εξέγερση του Sonderkommando στο στρατόπεδο εξόντωσης του Αουσβίτς κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, θα ηθελα να καταθέω την προσωπική μου

μαρτυρία για δυο μέλη της οικογένειάς μου, στελέχη του Sonderkommando, που έλαβαν μέρος στην εξέγερση και πλήρωσαν με τη ζωή τους την ηρωϊκή αυτή πράξη.

Πρόκειται για τους Ισαάκ Ρούσσο και Ανρύ Καπτόν. Ο Ισαάκ Ρούσσο του Σαμουνήλ από την Θεσσαλονίκη, υπήρξε σύζυγος της αδελφής του πατέρα μου Σωκράτης Ι. Καπτόν και πατέρας του εξάχρονου Αιμιλίου-Σαμουνήλ. Κανείς τους δεν επέστρεψε! Η μαρτυρία προέρχεται από την εξαδέλφη του Αλίκη Μόρντο Καπτόν, έγκλειστη στο ίδιο στρατόπεδο. Η ίδια αναφέρει ότι μια ημέρα του Οκτωβρίου 1944 ακούστηκαν φωτεινές εκρήξεις σε όλο το στρατόπεδο. Κανείς δεν ήξερε τι συνέβαινε έως ότου μαθεύτηκε ότι Έλληνες Εβραίοι είχαν ανατινάξει ένα μεγάλο κρεματόριο και είχαν υψώσει την ελληνική σημαία. Κατόπιν, μέσα στην φυσαρία, είχαν διαφύγει προς τον ποταμό Βιστούλα, όπου οι Ναζί τους είχαν ακολουθήσει και σκοτώσει με τα όπλα τους. Ανάμεσά τους ήταν και ο Ισαάκ Ρούσσο.

Η δεύτερη περίπτωση αφορά στον Ανρύ Νεχαμά Καπτόν, πρώτο έξαδέλφο του πατέρα μου. Ο Ανρύ ήταν ένα νέο θαρραλέο παλικάρι, στέλεχος των Εβραίων προσκόπων, στην Θεσσαλονίκη. Η μαρτυρία προέρχεται από το βιβλίο του Lucien Steinberg «La Révolte des Justes» και έχει ως εξής: «Έχουμε ήδη αναφέρει τον ρόλο που έπαιξαν οι Εβραίοι που εκτοπίσθηκαν από την Ελλάδα στην πολωνική εξέγερση της Βαρσοβίας, το καλοκαίρι του 1944. Υπήρξαν επίσης πολυάριθμοι Έλληνες Εβραίοι και ανάμεσά τους ο Ανρύ Νεχαμά Καπτόν, πάνω μερικούς διοικητής των Εβραίων προσκόπων της Θεσσαλονίκης, στο Sonderkommando που εξεγέρθηκε στο Αουσβίτς, τον Οκτώβριο 1944».

Ανάλογα στοιχεία διαθέτει το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης, όπου εκτίθεται φωτογραφία του.

[Η και Ντόνα Λίλιαν Καπτόν, κόρη του Βεν. I. Καπτόν από τη Θεσσαλονίκη και τη Μαράντα M. Μπένεφο από τα Χανά Κρήτης, γεννηήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Γαλλική και Αγγλική Φιλολογία και εργάστηκε επί σειρά ετών σαν εκπαιδευτικός. Παραδόλητη αυγολόφηρη με τη μετάφραση και εξειδικεύτρια σε ιατρικά θέματα, καθώς επίσης με τη διατήρηση της εβραϊκής παράδοσης. Μετέχει στο Λ.Σ. του Κεντρικού Ιατροφυλακού Συμβουλίου Ελλάδος.

Αρθρα για την εξέγερση στο γκέτο της Βαρσοβίας έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό μας στα τεύχη 15/οεδ. 13, 116/8 και 127/9].

Το σημείωμα αυτό αφιερώνεται στην μνήμη των ηρωϊκών ανδρών του Sonderkommando

Ιστορία της Ισραηλιτικής Κοινότητος Χαλκίδος

Του ΜΠΟΧΩΡ ΦΟΡΝΗ

Χαλκίδα: Πολυά επιγραφή στον εξωτερικό τοίχο της Συναγωγής.
Αρχείο Θρ. Παπαστρατή.

Ισραηλίται κατοικούσαν την Χαλκίδα, κατά μαρτυρίας επιτυμβίους αποδείξεις, από 1200 ετών. Μνημεία επιτομένα και σωζόμενα ήδη εν τω νεκροταφείο των Ισραηλίτων, επ των οποίων τας επιτυμβίους πλάκας αφήσουν κατά καιρούς διάφοροι εκ των νεκροταφείου, μη τοιχογραφούμενον μέχρι το 1897, διπάνας Φερδινάνδου Ρότσιλδ, μαρτυρούσοι την διαμονήν των Ισραηλίτων εν Χαλκίδη από πολλούς χρόνους, μία δε εντυπώδης πλάκα, φέρουσα χρονολογίαν 1200 ετών, προ τεσσαρακοντάτετές εστάλη προς την οικογένειαν Ρότσιλδ υπό της εντανάκη Ισραηλίτικης κοινότητος, προς επιβεβαίωσην της διαμονής των Ισραηλίτων εν Χαλκίδη, έγινηθείσαν υπό της οικογένειας Ρότσιλδ πληροφοριών. Πλάκα μαρτυρίαν ενεργείσα κατά την κατεδάφισην των Ενετικών Φρουρών Χαλκίδος κατά το 1890 επί των βάσεων της Πόλεως των φρουρίου (Κάτω Πύλη) έφερε χρονολογίαν 5086 Ισραήλ, ετών (των Ισραηλίτων αριθμούντων σημειωνούντων 5672 από κτίσεως Κόσμου), ήτοι 584 ετών, σωζόμενή δε εν τω αρχαιολογικών Μοναστείων Χαλκίδος και περὶ των οποίων αναφέρει το σύγχρονα «Φραγκοκρατία εν Ελλάδι», της οποίας πανομοιότυπων ευκόλα δημιουρεῖται τα αντότερο ώργον. Της πλακώς αυτής αντίγραφον έλαβεν ο Τομ Τοΐ Παραύατη, αντιπρόσωπος της Παγκοσμίου Ισραηλίτικης Ενότητος (Αλιάνος Ισραήλειτ), επιστρέψεις τη Χαλκίδα κατά το 1887.

Εν Χαλκίδῃ δε, κατά την «Σάλπιγγα Ευθοίας», δημοσιεύουσαν πραγματείαν της δεστονίδος Ευθαλίας Τοσακάλη περὶ ενετοχριστιάς εν Χαλκίδῃ, αναφέρει οτι εν Χαλκίδῃ κατά το 1200 έτος μ.Χ. ήρης κάτιος Ραββίνο Κορδέρη ή Καρδέρφα (Ραββίνος δε Καρδέρφο), περὶ ου Ραββίνο ή Καρδέρφα νομίζου ότι αναφέρει και η «Φραγκοκρατία εν Ελλάδι».

Πλέον της άνω αναφερθείσης ενιπογράφουν πλάκως, κατά την κατεδάφισην των φρουρίουν ενεργέθησαν και άλλας εντυπώδηροι πλάκες, τας οποίας δυντυχώς κατέστρεψαν οι εργάτες κατά την κατεδάφισην των φρουρίουν, μη διδούμενης προσοχής υπό των αρμόδιων.

Εκ παραδόσεως προσέτεται, ότι οι Ισραηλίται κατοικούσι την Χαλκίδα από τας αρχές του α' μ.Χ. αώνος, ομιλούντων απτάστως την Ελληνιστήν γλώσσαν και απλέστειαν εντλάως δια τους Ισραηλίτες Χαλκίδος η γνώμη ότι κατάγονται εξ Ιστανίας, αφού ή έζωσις των Ισραηλίτων εξ Ιστανίας γένετο κατά το 1494, ενώ διάφοροι μαρτυρικαί αποδείξεις, περὶ ων ἀνάφερον, περιτράπων αποδεικνυούσιν, ότι η διαμονή των Ισρα-

λίτων εν Χαλκίδῃ προηγείται της εξ Ιστανίας εξώσεως των Ισραηλίτων, και αυτός δε ο Βενιαμίν Τολέδος, επιστεφέτες κατά το 1200 έτος μ.Χ. την Ελλάδα, είχεν Ισραηλίτικην κοινότητα εν Χαλκίδῃ και εν Αλμυρῷ ακμάζουσα επ' εμπορία.

Η Ισραηλίτικη κοινότητης Χαλκίδος ήριζαν επί φιλολογία κατά τον παρελθόντα αώνα και κατ' επιφυλαξίον έφερε το ονόμα «Κουπούν Σωφέτ», ήτοι μιαρό Ιερουσαλήμ, δια την αρχήν της εβραϊκής φιλολογίας της και δια την αρχήν εκπλήρωσαν τον θρησκευτικούν τύπον. Εαδόντο δε πολλά γειόργαμα διαφόρων εποχών και άλλα βιβλία μεγάλης επιστημονικής αξίας, των οποίων τα τελείστα εσάρησαν κατά την πινακίδην της Συναγωγής των Ισραηλίτων Χαλκίδος κατά το 1846, μεταξύ των οποίων και το αρχείον της κοινότητος μετά πολλών επισήμων μαρτυρικών εγγράφων αυτής, υπό κακοβούλων, πολλά δε αντώνιοντο υπό ιδιοτύπων μέχρι τίνος επιτάθμια, οι δε κατά καρδινά διερχόμενοι την Χαλκίδα ζένοι Ραββίνοι αφήρουν ταύτα, των κατόχων αγυρούντων την επιτυμονικήν αυτών αξιαν. Μεταξύ των άλλων εγγράφων, κατά την πινακίδην της Συναγωγής κατά το 1846 λέγεται ότι επάν και αντύραρον τον κούδονος μεταρρυθμιστού Ισραηλίτικου Συνεδρίου Πατρών των Μιναγίμ Μινάγι δε Πατρίς, με το οποίον συνενορούσαν και η κοινότης Χαλκίδος και διακείτο θρησκευτικός.

Κατά τον λήξαντα αώνα οι Ισραηλίται Χαλκίδος ήριζαν επι φιλολογία και εμπορία, από τον 1882 οώμως και εντεύθεν, μετά την προσάρτησην της Θεσσαλίας εις την Ελλάδα, στε και ηρέστησαν μεταναστεύουσαν αποτελεντώντας την Ισραηλίτικών οικογενειών εις Βόλον, ήρεστο και η παρεξηγήση αυτής.

Μετά την απελευθέρωσην της Ελλάδος, κατά το 1830, η Ισραηλίτικη κοινότητης Χαλκίδος ήτοι λίγα πολύάνθρωπος, οις προσφυγόντων κατά την επανάστασην εις την Χαλκίδα πολλών οικογενειών εις Θηβάν, Λειαδείας και αλλαχόθεν (ιδε και οικογένειαν Σιαμαντόν Σαζή ή Μιστρώποτον, καταγόμενων, ως μοι ἐλέγεν, εκ Μυστρά), ένθα ήριζαν Ισραηλίτικαι κοινότητες προ της Επανάστασης Ελληνικώτατα, εκ των οποίων προσφύγων οικογενειών πολλαί, οις Χαλκίδαικαι, απώλησαν μετά την επανάστασην εις Μ. Ασίαν, Θεσσαλονίκην, Κωνσταντινούπολιν και αλλαχόν, διατηρήσασιν όμως μέχρι σήμερον την πατροπαραδότων γλώσσαν των (Ελλήνων), τα ήδη και έθμα, μη αφομοιωθείσα, υπό πατριωτικήν έποψιν, προς τους ομοφύλους των Ιστανίολον και υπερηφανεύονται να ονομάζωνταν Έλληνες, διατη-

φούσα μέχρι σήμερον την Ελληνικήν ιθαγένειαν, καίτοι από αύνος σχέδον απεδήμησαν την Χαλκίδος.

Μεταναστεύουσαν αι πλειστά των οικογενειών εκ Χαλκίδος εις Μ. Ασίαν και αλλαχού έλαβον ψή όνυν των την τύχην των ομοφύλων των εν Τριπόλει (όρα Ιστορίαν Ιούν). Ραζή Ελληνικής Επαναστάσεως, περὶ της εν Τριπόλει πολωφίθμου Ισαραηλιτικής κοινότητος και της τύχης αυτῆς κατά την άλουσ της Τριπόλεως, εξ αλλού ακόμη πληροφορίων ομοφύλων Πελοποννησίων, εκ των οποίων οικογενειών αι πλειστά εσφάγμασαν, μη φιειθέντων ούτε των γυναικαπίδων, τινές δε αυτών καταφυγούσαν εις Ζάκυνθον εοώθησαν, ένιας δε τούτων οικείεσσαν υπό των προχώτων Κολοκοτρώνη και Μαυρομιχαλίων προσέφυγον εις Καλάμας, ένθα εκ φόρου ησπάθησαν τον Χριστιανισμόν (όρα και οικογενείαν Χιαχτέπτες διαμένουσαν εν Αθήναις και της οποίας ο πάπτωση είχε βαπτισθή κατά την επανάστασην. Επιστρέψας κατόπιν εις Λάρισαν, επανήλθεν εις την Εβραϊκήν θρησκείαν και ενυπεύθη εκεῖ).

Αι ολύγαι εν Χαλκίδι απομείνασι οικογένειαι συνέχισαν την ιστορίαν της Ισαραηλιτικής κοινότητος Χαλκίδος, αποκτήσασι ινονομίαν και ισπολιτείαν κατά το 1833, τη υψηλή υποτογείσει των αιειμνήτων Βασιλέως Θηβαίος, και διατηρούσι ταυτην μέχρι σήμερον.

Μέχρι του 1870 οι Ισαραηλίται Χαλκίδος, καίτοι και το Σύνταγμα του 1843 και η μεταπολίτευσας του 1862 ανεγνώρισαν και εφεβάσθησαν τας προς αυτούς εγγυήσεις του αιειμνήτου Θηβαίος, της ινονομίας και ισπολιτείας, εν τούτοις λιπαρά κατά καιρούς γεγονότα από μέρους των Χριστιανών, και ίδια κατά την εβδομάδα των Παπάων και των Πάσχα, κατέσπρων προβληματικήν την θέσιν αυτών εν Χαλκίδι, μεβ' όλον το άγνωστον βλέμμα των επιστήμων αρμόδιων κατά καιρούς αρχών Χαλκίδος και την προστασίαν αυτών υπό προκρίτων οικογενεών.

Κατά διαφόρους εποχάς, απεσταλμένοι Ευρωπαϊκών κέντρων επισκεπτόμενοι την Χαλκίδα εκ του σύνεγγυης αντελάμβανον την θέσην των Ισαραηλίτων και πολλά εγράφοντο εις τους Ευρωπαϊκών τύπων περὶ της τύχης των εν Ελλάδι αλλοφύλων και ίδια των Ισαραηλίτων (όρα και εφεμερίδα «Αμαγγίη» 1868 - 1870, δεν ενθυμούμαν αρκιώτως το έτος). Εν τούτοις οι Ισαραηλίται Χαλκίδος καινώνειν δια το Ελληνικόν της καταγωγής των, διότι οι εν Χαλκίδι Ισαραηλίται είναι οι γητησώτεροι (γηγενεῖς) κατόικοι της Χαλκίδος, ως κατοικούντες από μακρών αύνον την Χαλκίδα, απέναντι άλλων (Χριστιανών) κατά καιρούς άλλοθεν εγκατασταθέντων ενταθιά, διδομένης ευκαιρίας ότε το Ανατολικόν ζήτημα ανεκίνειτο εν τη Εσπεριά, επέκειτο δε η Βερολίνους Συνδίαισκεψις, από μέρους δε πολλών ομοφύλων και άλλων μεγάλων πολιτικών της Ευρώπης ανδρόθεν εθίγετο το επιστολές των ξένων φιλών εν τη Μεγάλη Ελλάδε, ερειδομένων επι επισημών προξενικών πράξεων και ανταποκρίσεων περιοδεύοντων την Ανατολήν Ευρωπαϊκών απεσταλμένων, αντιληφθέντων εκ του πλεύσιον την τύχην των αλλοδόξων, εν τούτοις, επαναλαμβάνον, οι Ισαραηλίται Χαλκίδος επισήμως δια του Υπουργείου των Εξωτερικών της Ελλάδος διέψευσαν τας κατά των Ελλήνων

αποδιδομένας μομφάς μισαλλοδοξίας, ευγνωμόνως υπέ της μητρός Ελλάδος, της γηγενούς πατριόδος αυτών, καίτοι θετά τέκνα αυτής, εκφρασθέντες. Εκτοτε οι Ισαραηλίται Χαλκίδος απολαυσούν πλήρη ελευθερίαν εν Χαλκίδι και ζώσιν αφομονικότατα.

Ραββίνοι του λήξαντος αύνος εν Χαλκίδι υπήρχαν οι Ααρών Φόρνας, κατά την επανάστασην, Χαλκίδευς, μύστης της εβραϊκής φιλολογίας, χειρόγραφα έργα του οποίουν εωάντον μέχρι τινός πολλά. Μενάι Μαρών, Χαλκίδευς Ραββίνος, διεδέχθη τον Ααρών Φόρνα, φιλολογος ακμάσας μέχρι του 1849, ότε και απέθανε, χειρόγραφα έργα του οποίουν εωάντον μέχρι τινός, πολλά των οποίων αφήρεσαν Ραββίνοι επισκεψθέντες την Χαλκίδα. Εν τω μεταξύ, από 1849 - 1854, εκ περιτροπής διεδέχθησαν τον αποθανόντα διάφοροι Ραββίνοι, εν οις ο Λορ Τοβ Χασόν και Κατελέοντός εκ Θεσαλονίκης, ότε κατά το 1854, κατασταλέντος το διχασμόν της ενταύθι κοινότητος, ανέλαβε την Ραββικήν έδραν τον τελευταίος Χαλκίδευς Ραββίνος Βενιαμίν Ασαχάρ Ακόνε, εν Κονσταντινούπολει αποτελάσας τας σπουδάς του.

Ο Ραββίνος ούτος επήγχανε ιδιαιτέρας εκτιμήσεως από μέρους του συγχρόνου του Αρχιεπισκόπου Χαλκίδος Καλλίνου Καμπάνη, μετά του οποίου συνέβετο στενώτατα και απήλαυνεν αμεριστού αγάπτης. Απεβίωσε την 7η Ιουνίου 1881, αφού το προηγουμένον έτος εώτασε πανηγυρικών εις τη Συναγωγή, παρισταμένων των επισήμων αρχών και του Ελληνικού Στρατού, το χαρμόσυνον άγγελμα της προσαρτήσεως Θεσσαλίας και Ήπειρου εις την Ελλάδα. Την κηδείαν αυτού προλούθησαν οι αρχαί της πόλεως και οι διάλογος η κοινωνία Χαλκίδος, εκτιμήσαντες τας αρετάς του.

Αποθανόντας τον Βενιαμίν Ακόνε, διάφοροι έκτοτε ξένοι ήταν Ραββίνοι τον διεδέχθησαν, εν οις και ο Αβραάμ Λεβής κατά το 1892 - 1893, νεωτεριστής, εκπαιδευθείς εις την εν Ιερουσαλήμ μεγάλην Θεολογικήν Σχολήν του Μπλούμεντα, αφήσας την λαμπρότεραν εποχήν εν Χαλκίδι δια το ευρωπαϊκός και γλωσσομάθες, τυχών δε ιδιαιτέρας εκτιμήσεως από μέρους της κοινωνίας Χαλκίδος δια το ιδιαιτερόν φιλολογικόν του χαρακτήρος του, ιδία δε διότι κατά το δημητολές υπό της ενταύθι Ισαραηλιτικής Κοινότητος μηνύμοσυνον της πολυνλαύστου Ιανουάρδας συνέθεσεν ο ίδιος ελεγένον εις Εβραϊκήν και Ελληνικήν γλώσσαν, των οποίουν αι κροστικήδες εάκαστον στίχου, και του εβραϊκού και του ελληνικού, εσχημάτιζον το όνομα «Αλεξάνδρα». Ο Ραββίνος ούτος δεν έμεινε πολύ εν Χαλκίδι, πρωσθέδεις εις αρχιραββίνον Μοναστηρίου, ένθα και απεβίωσεν.

Η Ισαραηλιτική κοινότητης Χαλκίδος κέκτηται συναγωγήν ανοικοδομήσαντο το 1839, πρωτότοθεσαν το 1846 υπό κακοβούλων, ένθα κατεστόφθασαν πολλά έγγραφα και οι διάλογον το Αρχείον και η βιβλιοθήκη της Κοινότητος.

Εις την ανοικοδόμησην της Συναγωγής συνετέλεσαν μεγάλοις, ως εμφανέται εκ οικούμενου αντιγράφων επιστολής της κοινότητος προς αυτόν, ο τότε εν Αθήναις επιτετραμμένος τη Αγγλικής Κυβερνήσεως Ισαραηλίται Δαυίδ Πατούρικο και η εν Αθήναις διαμένουσα Δουκέσσα, Ισαραηλίτις, ως λέγεται (Δουκίσσα της Πλακεντίας).

Συνέχεια στη σελ. 20

Ρόζα η Αντάρτισσα, η Εβραιοπούλα

(Μνήμες από την Κατοχή)

Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΜΑΤΘΑΙΑΚΙ

Στο σπίτι μας στην Περιβόλιο στο Ηράκλειο πήγαινα πάντα από την οδό Μονής Καρδιωτίσσης και έστριψα στην Τομπάζη μέχρι την Αποστόλου Παντόν. Όμως εκείνη την μέρα τα συνεργεία του Δήμου είχαν ανασούψει ένα φαρδό κομμάτι του δρόμου και έτοιμος την Αποστόλου Παντόν. Στην μέση του οικοδομικού τετραγώνου στην πόρτα μιας κατοικίας στέκονταν διο κοπέλες που σητεούναν, ή μια ξανθιά καλοκαιρινή νήστη ψήλη μελαχούνη. Μου είραναν εντύπωση γιατί τις έβλεπα για πρώτη φορά, αν και τόσο κοντά στα σπίτια μας.

Η ξανθιά μου είπε η μάνα μου είναι η Ρόζα η κόρη του υφασματέμπορου στην Καλοκαιρινού, τον Εφ.... Και η άλλη είναι φιλέναδά της, καθέτα λίγο πολύ και είναι συμμαθήτρια στον Κοραή, είναι πολύ αγαπητήμενη. Η μητέρα μου μόνο πανέδια είχε για τις διο κοπέλες.

Υστέρα από αυτό το περιτταστικό, πολλές φορές ξεσπάτιζα και περνούσα από την Αποστόλου Παντόν γιατί η κοπέλα, η ξανθιά, η Εβραιοπούλα, είχε ένα πολύ ενδιαφέρον πρόσωπο. Όμως μόνο ένα διο φορές έτυχε να την ξανθάδια, της χαρογέλασα αλλά αυτή έκλεισε την πόρτα της με βρόντο. Τις άλλες φορές ο πατέρι τους ήταν κατάκλειστο, πόρτες και παραθύρα και όπως έμαθα το εμπορύκιο τους, από τα πιο πλούσια του Ηράκλειου, είχε λεηλατηθεί από τους Γερμανούς.

Υστέρα από καρδιά, ένα πρωνό, στο γραφείο γινότανε οικήματη για το νιντερένο μπλούζον των Γερμανών και το ιερομέρι θρήγα την μητέρα μου πολύ στενοχωριμένη. Χθές την νύχτα, δεν το πήραμε είδηση, ο Γερμανός μάζεψαν τους Εβραίους και τους γείτονες μια μαζί. Άεν αφήσαν τους ανθρώπους να πάρουν παρά ένα μικρό μπλόγι και τώρα τους έχουν μάζεψε στα Χεντέξια, στην τάφρο των Ενετικών Τειχών, στον ίδιο χωρίς νερό. Με την γετονούσα μας την Ανάνα και την Βιργίνια, την αδελφή της, πήραμε διο καλάθια με τυρί, φυστικούς, ελιές και μήλα και πήραμε στα Χεντέξια. Εγώ κρατούσα και ένα μικρό χρυσό στενό και με αυτόν κατεφέραμε τον Γερμανό φροντιό να τους φονάξει και να τους τα δούσουμε. Θα πάω και εγώ, είτα στη μάνα μου, να τους διο και να τους πάω κάτι, ξέρω Γερμανικά και ότι φέρνουν φροντιό να με αφήσουν να τους δω. Το λυτάμα αυτό το όμορφο κορίτσι. Αυτή, μου είπε η μητέρα μου, τη γλίτωσε γιατί από βραδής την είχε πάρει, τυχαία, η φιλέναδά της στο σπίτι της και έτσι δεν την βρήκαν οι Γερμανοί και τόρα προϊ προϊ την έχριψαν ο' ένα σπίτι στον Μαστιγιά, κανένας δεν ξέρει που, το κρατάνε μιστικό.

Υστέρα από λίγες εβδομάδες μαθεύτηκε πως το πλοίο με τους Εβραίους της Κρήτης βούλιαξε και πνήγηκαν όλοι. Οι φήμες λέγανε πως το βούλιαξαν οι Γερμανοί και άλλες πως το βούλιξε αγγλικό υποβρύχιο.

Ο πόλεμος οινηγήστονταν και η καταπίεση των Γερμανών μεγάλωνε μαζί με την αντίσταση των Κρητικών, τον ξεθάρωναν μια και η νίκη των Σύμμαχων ήταν πια βέβαιη. Ήτοντος οι Γερμανοί εγκατέλευταν τις αγροτικές και απομαρτυρημένες περιοχές της υπαίθρου και όσο λασάρανε τα πρόγραμμα σ' αυτές τις περιοχές τόσο οιράγησαν στην πόλη που πλήθωναν και ο φόρος τους μεγάλωνε.

Έτοιμος ο συνθεσμός μων με την Οργάνωση του ΕΑΜ είχε κάθε μέρα και ανησυχία μαντάτα. Το βράδυ θα κάνουν συλλήψεις, θα κάνουν έρευνες, θα κάνουν μπλόκο κ.λπ κ.λ.λ. Ήτοντος σερδόν κάθε βράδυ ξένοσομάμονταν. Το σπίτι του θείου μου, τον Γιαννάκο, συνόρευε με τον κήπο μας και στα νικτώναν μου έγινε μια οξάλια στον κήπο, ανέβαινα στα ταραφάδια του απιτού του, ζραύονταν την οξάλια και στη συνέχεια από μια καταπατή ανέβαινα πάνω από το ταφάν και κοινούμονα κάτω από τα κεφαλίδια. Το σκεφτόμουν, το σκεφτόμουν και το αποφάσισαν, θα πάω στην Βιάννο, όπου είχα πολλούς συγγενείς, το πατρικό μας σπίτι στον Πλατανό, στο κέντρο του χωριού, έμενε κλειστό. Ήτοι, ύστερα από διο μέρες ταξίδι βρέθηκα στην Βιάννο, σε ένα ελεύθερο πευκόλλον, σε μια ήσυχη ατμόσφαιρα. Τα καφενεία στον Πλάτανο και στον κεντρικό δρόμο μέχρι τον Μιχαήλ Αρχάγγελο ήταν γεμάτα με νεαρούς και φίλους. Καθώς μέρα είχα και από μια πρόσκληση από θείους, θείες, ξαδέρφους και φίλους για φαγητό με πολύ συητήση για όλα τα θέματα. Για τον πόλεμο, για τα πολιτικά, για τα μελλοντικά μας σχέδια, άλλα και για ουδέτερα θέματα, για φιλολογία, για μαθηματικά, φινοւρι κ.λπ. κ.λπ..

Ένα πρωνό μου ήθελε μια ειδοποίηση να ανέβι στην επάνω συνοικία του χωριού, στον Σιωρό, που με ήθελε ο Γερουλάνος ο γιατρός, που είχε αναλάβει να αναστητάζει την Βιάννιτση αντάρτικη Ομάδα του ΕΛΑΣ, που με τις σφαγές των Γερμανών το οθνόπορο του 1943 είχε διασφορτισθεί. Ο Γερουλάνος με καλωδόσιμες και μου είπε, φάνετε το πετελέξι, πόρα πρέπει να μας βοηθήσετε. Η αναδιογήσαντη αποδείχτηκε πολύ πιο δισούλων από ότι νομίζαμε. Οι νέοι είχαν πια βέβαιη την νίκη και την ήττα των Γερμανών και ήθελαν περιμούστερο να ξεσκούσουν και να ξαναβρούν την σειρά τους. Ο Γερουλάνος μου έξηγήσε πως η αναστητάξη ήταν πολύ επελύσουσα γιατί θα πρέπει, ο ΕΛΑΣ να καταλάβει ένα όσο το δυ-

νατόν μεγαλύτερο μέρος από το κενό που θα αφήσουν φεύγοντας οι Γερμανοί, στο Ηράκλειο. Οι εντολές του Αρχηγείου μίλουσαν για ταχύτατη αναυσχρότητη, αφού σύντομα θα ἔπειρε να ενταχθούμε στις κώρες μονάδες και με τις άλλες αντάρτικες Ομάδες. Ετοι μέρασε η ἀνοιξη του 1944 και αρχές του καλοκαιριού ἀρχισε μια μεγάλη κινητικότητα. Οι ωρες του ύπνου ήταν λίγες και ο Γερουλάνος με την ακατάβλητη ενεργητικότητά του δεν ἄφηνε περιθώρια λάσσας σε μιας τους βοήθους του. Ήταν παντού, λυγομήλητος, αυντηρός και επιβλητικός. Έπειρε να ετοιμασθούμε για μετασκυνήσεις σαν ογκανωμένος σχηματισμός. Το πρόγραμμα της μετακίνησης μας προεβίπτε αγαγνώσιτη του δρομολογίου και σύντονες πορείες σε πλήρη στρατιωτικό σχηματισμό με δόλες τις διατάξεις ασφαλείας. Οι πορείες μου θυμίζαν τις νικητώντων μας πορείες στην Αλβανία, όπου όμως ο Στρατός είχε άλλα εφόδια, άλλα μέσα, άλλη οργάνωση και άλλη πειθαρχία. Την τρίτη ημέρα της πορείας ο Γερουλάνος με κάλεσε και μου εξήγησε την αποτολή που ἔπειρε να εκτελεσώ, θα φίγεις αὐτοί προι με την γερμανική μοτοσικλέτα από Γονιές, Κράση, Κέραση στο Οροπέδιο Λασιθίου, θα τραβήξεις για το Ψιχορά, όπου θα βρεις τον Καλετάν Κονσταντή και θα του δώσεις στα χέρια αυτό το σπηλιόμα. Το αργότερο το βράδυ πρέπει να βρίσκουμε στο Ψιχορά αώραν και με τα πόδια, γιατί το σχέδιο μετακίνησης τους έχει προδοθεί και οι Γερμανοί που τις έχουν στηρίξει ενέδρα έδω από τις Γούβες, θέλουν να τους εκδικήσουν για τις απολέσεις τους στη μάχη της Κεφάλας. Η ομάδα πρέπει να καθυστερήσει την μετακίνησή της για 24 ώρες και να αλλάξει δρομολόγιο. Ο δρόμος είναι καθαρός, δεν κινδυνεύεις από τους Γερμανούς, περιπούτερο κινδύνευτης από τους δικούς μας που μπορεί να σε πάρουν για ταχύδρομο των Γερμανών ή θα θέλουν να σου πάρουν το μοτοσικλέτα.

Ο χοματόδοσος ήταν αήλιος με νεφοδρόμια από τις βροχές, όμως η μοτοσικλέτα βγήκε παλικάρι και το βραδιά, χωρίς επεισόδιο βρέθηκε στο Ψιχορά και στο τελευταίο στότι, στο δρόμο προς το Δικταίο Αντρού σ' ένα αριμονομένο διώροφο, στο αρχηγείο του Καλετάν Κονσταντή. Στον δρόμο επάνω, δίπλα σε μια μπαλκονόπορτα που ἔβλεπε προς το οροπέδιο, πρέμενα τον Κονσταντή, που ηώρα τον έβαζε, όπως μου είπε μια κοπέλα που φορούσε παντελόνια, πράγμα πολύ σταύριο εκείνη την εποχή. Από την μπαλκονόπορτα ήταν σάρωνα κάπιτον καταπλάσιον κάπιτον του οροπεδίου με τις τάφρους αποστράγγισης, που ήταν οι ίδιες που είχαν χαράξει οι Βενετούλιοι πριν από 600 χρόνια και που ακόμη οι Λασιθιώτες τις ονομάζουν με το ενετικό τους ονόμα, Λίνιες. Η κοπέλα με τρόπαιο μια φασί με νερό και με ρότηση από ήθελε κάτι αλλά. Την ενυαρίστησα και αφέθηκα στους ρεμβασμούς μου.

Θυμήθηκα πως το οροπέδιο Λασιθίου χρησιμοποιήθηκε σαν καταφύγιο των διωκόμενων και επαναστατών από πολύ παλιά, αώρα και οι Μινωίτες βρήκαν σ' αυτό καταφύγιο από τις διωξέις των άγιοιν Διοικέων πολε-

μιστών. Αργότερα στους χρόνους των Σαρακηνην και ιδιαίτερα της Βενετοκατίας το οροπέδιο έγινε το κυριότερο κέντρο και καταφύγιο των επαναστατών και παρανόμων. Τα βουνά και οι οδοεψές που τα περιβάλλουν μαζί με την έλλειψη, τότε, δρόμων και προδιαθέσεων το έκαναν ένα απόδιπτο φρούριο που μαζί με την πλούσια παραγωγή των σε σιτηρά, καρφούς, τυροκομικά και κρέας ήταν ένα ιδανικό καταφύγιο με εξαιραλομένη την άμνια και την διατροφή. Από το απόδιπτο αυτό φρούριο ξεχίνονταν οι επαναστάτες στα κάτω χωριά και τους κάμπτουν και χιμάζαν τους Βενετούς φένοντάς τους σε απόγνωση, ώστε οι Βενετοί στα επιστόμια τους έγγραφα ανέφεραν το Λασίθι σαν "το Καρφί στην καρδιά της Βενετίας". Υστερούσαν από την καταστολή της επαναστάσης των Καλλεγών και των Ψαρομηλίγκων και τις μετά 20 χρόνια αγρότεα ανταρσίας των Βενετών τιμαριούχων, που είχαν ανακηρύξει την Κρήτη. Δημοκρατία του Αγίου Τίτου, η Ενετική Σιγήλητος έξιδοντας ένα Διάταγμα με το οποίο απαγορεύονταν με ποινή αποκοπής ενός ποδαρίου ή ακόμη και της κεφαλής η κατοίκηση, η οπούρα και η βόστρογη στο οροπέδιο αλλά και στις πλαγιές των βουνών που βλέπονταν προς αυτό. Οι Βενετοί παραλήγηκαν με το Διάταγμα κατέστρεψαν όλα τα κτίσματα, κατέσκοψαν όλες τις καλλιέργειες και βούλωσαν όλα τα φρέστα του οροπεδίου. Υστερούσαν από αυτά το οροπέδιο έμεινε για 200 χρόνια περίτελο έρημο και ακατοίκητο και μόνο μετά το 1500, όταν ο κινδύνος των Οθωνανόντων ήταν πλέον εμφανής, όχι μόνον επέτρεψαν την κατοίκηση και καλλιέργεια του, αλλά και με αποστραγγιστικά κλεψά έγινα το κατέστησαν τον σητοβόλωνά της Κρήτης.

Με τον Κονσταντή είχαμε μαρκά συνέτηση. Αν πεινάς μια είτε να ποι να μας ετοιμάσουν, αλλά αν δεν πεινάς να περιμένουμε νάφθουν και οι Μιχάληδες οι βοήθοι μου. Οταν νύκτωσε κατεβήκαμε στο πόρτεγο, καθίσαμε στο τραπέζι με φασές και σε λίγο ήθηκαν οι τρεις Μιχάληδες, λιγνοί, ψηλοί, μαύροι από την ήλιο. Ο Μιχάλης ο Νεαρόλιτης, ο Μιχάλης από τον Άγιο και ο Μιχάλης ο Σητειαζός, όπως μου τους σύντομες το Κονσταντής. Κοίταζα τον πρώτο και μου φανιότανε σαν γνωστός. Σε ξέρω τον ωράτορα. Μένουμε στον Άγιο Τίτο στο Ηράκλειο και θυμηθήκα, θάτεν από την γνωστή οικογένεια των Σταριάδων. Οι άλλοι άγνωστες. Η συζήτηση με τις φασές άναψε. Οι νεαροί δημιουργάτες φανατικοί με όνειρα και φαντασίεσις.

Το φαγητό το σέρβιζαν δύο κοπέλες, η αδελφή του Κονσταντή, η Μαρία που με είχε υποδέχεται, και μια άλλη κοπέλα μισούσαντη με παραξένο πρόσωπο, ψηλή, λιγνή με περιέργεια σινηήσεις. Την κοίταζα δύο τρεις φασές αλλά σκέψητας που δεν ήταν σιωτό να καταλάβουν οι τρεις Μιχάληδες και ο Κονσταντής το ενδιαφέρον μου. Το φαγητό ήταν χορτοί με αλεομένο σιτάρι και βιοτεςές φαδικοβούρτες του βουνούν και το οπουδάστερο κόκκινο μαύρο κρασί. Πώς βρέθηκε αυτό το κρασί που οι Γερμανοί το μοντωλώνυ. Ήρθε με τους χορτούς μουν και το κρασί από τον Αγριάλλο. Το κρασί έσχεται με ασπάνι, οι αγωγαγιάτες φείγονται με πατάτες. Μου εξήγησε ο Μιχάλης ο Σητειαζός.

Μετά το φαγητό άρχισα τις ερωτήσεις. Και μετά το πόλεμο τι θα κάνετε, πώς θα τα βολέψετε; Ο Κονσταντής

ήθελε να ανοίξει μια ταβέρνα για το βράδυ και το πρωί θα δούλεψε στα χωράφια του. Ο Μιχάλης ο Νεαπολίτης θα έσανε τον σταφίδα, ενώ ο Μιχάλης από τον Άγιο είχε μεγάλα σχέδια. Αργότερα πολύ αργότερα είχαμε μαρκόχρονα συνεργασία γιατί ασχολήθηκε με τον τουρισμό, με μεγάλα ξενοδοχεία στον Άγιο Νικόλαο, που όπως έμαθε αργότερα ήταν από μια μεγάλη οικογένεια κτηματιών που ήθελε να μη μανούνται τις καλλιέργειες της οικογένειας. Ήταν περήφανος για την Σητεία, για την περιοχή της φημισμένης Μαρονιάς, για τα ειλαύνατα και τις απελαύνοτείες της περιοχής.

Σε είδος που κοίταζε την φιλέναδα της αδελφής μου, είναι λογοτεύειν με τον Σητειανό και όταν φώνων οι Γερμανοί θα παντερούν και θα πάνε να καθίσουν στο τοπίο του Μιχάλη, κοντά στην Μαρονιά. Βέβαια δεν είναι Λασιθιώτισσα και ο Κονιστάντης μου είναι την ιστορία της. Είναι Εβραιοπούλα που γλίτωσε τυχαία από τους Γερμανούς. Μια φιλέναδα της έρχεται στο Ηράκλειο, υπέτρε παγκάτερη ασφάλεια την έστειλε στο χωρό της στις Βρυξέλλες τον Μεραρμέταλλον. Οταν όμως φώναγε ο Ιταλός φοβήθηκαν τους Γερμανούς και την έστειλαν στην Κρήτη και από εκεί η Οργάνωση μας την έστειλε στο Καθαρό στην Ομάδα μας. Είναι πρόθυμη, απόδημη και πρώτη στην όποτοβολή, θέλει να σκοτώσει τρεις Γερμανούς, για τον πατέρα της, την μάτη της και τον αδερφό της που χαράθηκαν στο Κρητικό πέλαγος. Μέχρι τώρα έχει σκοτώσει έναν, στη μάχη της Κεράς, μου είπε ο Κονιστάντης. Μήτρας την λένε Ρόζα τον όφρωτα. Ναι μου λέει ποιν την ξέρεις, και του είπα την ιστορία του Ηρακλείου: Είναι γνωστή σ' όλο το οροπέδιο σαν Ρόζα η Αντάρτισσα. Το πρωί πριν φώνω η καρέτησσα και της θημίσα την γειτονιά μας στο Ηράκλειο. Βούλγκουσαν τα μάτια της και έφυγε χωρίς μιλά.

Στην μεγάλη παρέλαση των Ανταρτών στο Ηράκλειο παραπολούθηκα και την Λασιθιώτισσα Ομάδα. Μπροστά οι δύο κοπέλες, η Ρόζα και η Μαρία και στην πρώτη τριάδα οι τρεις Μιχαήλες. Το βράδυ πήγα και τους βοήθηκα και τους καρέτησσα σαν παλιούς γνωστούς. Ρόζα της είπα, θέλεις να πάμε να δεις την γειτονιά μας, να την δει και ο Μιχαήλας, να σε δει και η μάνα μου. Έκρυψε το πρόσωπό της, να μη φανούν τα δάκρυά της και ο Μιχαήλης μου κοινόψει αγνητικά το κεφάλι.

Υστέρα από χρόνια έγανα κουπάριο τον Σταύρο Μ.... από την Σητεία που τον είχα υπάλληλο στον ΔΕΗ και αυτός μου διηγήθηκε τα καθέστασα. Ο Μιχαήλ ο Ρουν... από μεγάλη Σητειακή οικογένεια, όταν φώναγε οι Γερμανοί πήρε τη Ρόζα και την Μαρία και τήρησαν στο Μοναστήρι την Κρουσταλένια, στον Άγιο Κονιστάντινο, όπου ο πατέρας Ιοΐδιος την κατήγορε, την βάπτισε στο ονόμα Ροδάνθη, που όμως δεν έπιασε, και τους παντερεύει με κουμπάτα την Μαρία και μετά στην Μαρονιά έγινε το γλέντι του γάμου που κράτησε τρία μερόντατα με πολλούς καλεσμένους και τους πιο φημισμένους λιναράδες και βιολιτζήδες της Σητείας, τον Μιχαήλ από τις Λιθίνες, τον Αποστόλη από την Ζάχορ και τον Αντωνογιώργη από την Λάστρο.

Η Ρόζα ήταν φοβερή στην δοιλεύα. Μάζεψε τις γυναίκες του χωριού και τους έσανε μαθήματα, να φύσουν, να κεντούν, να μαζεψεύν και να πλέξουν. Τις έβαλε όλες να φροντίζουν παντελόνια και έσανε και μια χοροδιά. Οργάνωσε και μια σχολή και για τις κοπέλες των γειτο-

νικών χωριών. Ομως πολλές φορές ο αντρας της την έβλεπε λυπημένη να κάθεται στο μπαλκόνι, αμιλητή «να κοιτάζει το χένο μ' ένα βλέμα ξεχασμένο», όπως λέει ο Οιφάντης, σαν κάπι πολύ σοβαρό να την απασχολούνε. Υστέρα άρχεις την αλληλογραφία, έστελνε γράμματα στην Αθήνα, στην Γαλλία, στην Αμερική και το ταχυδόμιος του χωριού από μαρούλι της φρόνας: Ρόζα, γράψου με από την Αμερική, γράψιμα από την Αθήνα. Τα διάβαζε, τα ξαναδιάβαζε και όμες έχανε να γράψει γράμματα. Με τον άνδρα της ήταν πολύ αγαπημένον. Οπου πήγαν, στοις γάμους και στα πανηγύρια είχαν πάντοτε την πιο τυμπακή θέση. Έδειχναν ένα πολύ αγαπημένο ζευγάρι, με νίτα, ομορφά και μια όλα τα καλά.

Υστέρα από δύο τρία χρόνια πήγε μια μέρα δύο κοπέλες μαζί της και πήγαν στο Ηράκλειο να αγοράσουν δύο μηχανές Singer, νιμμάτα και ψάριάσματα. Εκεί στο Ηράκλειο είπε στις κοπέλες πως θα πήγαν να δει το σπίτι τους και την πάλι τη φιλέναδα και εξαφανίστηκε. Κανείς δεν ίματε ποτέ πως γάγρικε. Ολές οι έρευνες δεν βρήκαν άρχον. Υστέρα από δύο - τρία χρόνια ο Μιχαήλ πήρε ένα γράμμα από την Αμερική. Ήταν της Ρόζας. Έλεγε πως οι γαπούνοι, πως δεν μπορούσε να τον ξεχάσει, όμοις του έγραψε πως δεν μπορούσε να φύγει από το μανδύ της ένα παλάι, ένα αγκαλιά όπτο που είχε μάθει στο Ελληνικό σχολείο, του Κοραρά, που έλεγε, «Μήτρός τε και πατός και τους άλλουν πρόγονουν απάντων τημότερον και ιερότερον η Πατρίς». Και αυτή που είχε χάσει πατέρα, μητέρα και αδελφό ένοιωθε πυροχρόνιος στη θυμάσια της να θυμάσιε την καλοπέραση της και τη ζωή της για την πατρίδη της, για τους ομοθυμείς της και ότι, όπως αυτός πολέμησε τους Ιταλούς και τους Γερμανούς για την πατρίδα του, είχε και αυτήν πυροχρόνιον να πολεμήσει για το ένος της και ότι το αίμα νερό δεν γίνεται, και όσο ζει θα τον θυμάται και την αγάπη της δεν θα την έδινε ποτέ σε άλλον άνδρα. Τον παρακαλούσε να την συγχρόσει και τον προέτρεψε να ξεναγιάτεξε την ζωή του και να πει σαν τον Εροτόκριτο «Ενα κερι ορτούμενο εργάτων ον^τησθε μου». Αυτή ήταν η Ρόζα η Αντάρτισσα, η Εβραιοπούλα. Τους έτανε τρεις τους Γερμανούς, τον θρησκευτικό.

Την περίοδο 1960-63 μου είχε γνωρίσει ο Κώστας Κ.... από την Ενισοτήνη Γεωγραγικών Σ. Π. τον σταφινέμετρο Αλβέρτο Κ... και είχα με αυτον μια πολύ καλή γνωριμία. Ένα δρόμον την ήλισσα είχε λιθεί από το ευεδωμένο κρασί της Ενισοτήνης του είστη την ιστορία της Ρόζας Ε.... Αυτή μου λέει, την έχω ακούσει, βρέθηκε στην Παλαιοστίνη επιτεφαλέων ενός λόχου γιναντών πολεμιστών, μου φάνεται σκοτώθηκε, θα το ερευνήσης και θα σου πω. Ομος ο πρόγυρος έμεινε εκεί. Οι δύνες μου περιπτέτεις και δινοκολίες της ζωής αμβλύνναν τότε, πέραν των προσωπικών μου θεμάτων και το ενδιαφέρον μου. Τώρα όμως, υστέρα από τόσες δεκαετίες, αναπολούντας εκείνη την μοναδική ιστορική περίοδο και ανάμεσα σ' όλους αυτούς τους υπέροχους ανθρώπους που γνωρίσα, εκείνα τα χρόνια, στην πιο ευγενική και τίμια περίοδο της ζωής μας, την περίοδο τουν αγώνα για την ελευθερία, για την πατρίδα, εξέχοντα θέση κατέχει, σαν μια πολύ ζωηρή και ανεξήτηλη ανάμνηση, η Ρόζα η Αντάρτισσα, η Εβραιοπούλα.

ΙΟ Χ. Γ. Παπαμαθαίακης, τεχνικός, είναι αγωνιστής της Εθνικής Αντιστασής.

Ιστορία της Ισραηλιτικής Κοινότητος Χαλκίδος

Συνέχεια από τη σελ. 16

Ισραηλίτης ματός, κατά τινα επιτύμφιον πλάκαν, οι ζωμένηρη ήδη εν τη Συναγωγή, εκτιμένην εις τον περιβόλον, ευθείεσσαν κατά την εν έτει 1905 μεταρρύθμισαν της Συναγωγής εντός αυτής, ονόματι Ιουάνθαν Ναούα Νιούάν 5310, ακμάασ προ 350 περίπου ετών.

Χειρόγραφα και άλλα βιβλία φιλολογήσεις αξιές σύζουνται ήδη πολύ ολίγα. Βιβλία προσευχών επίσης, Αστελιδάμου, προ 680 περίπου ετών, εκτινασθέντα εκεί. Επίσης ολίγα φύλλα Ιεράς Γραφής εις Εβραϊκήν, Ελληνικήν, Αραβικήν, Ισπανικήν και Σχολίων Ρωσίος με ερθαίκουν χαραστήρια. Ποιημάτια εις Εβραϊκήν γλώσσαν σύζουνται πολλά ενταθά, εκπονηθέντα παρά διαφόρων Ισραηλίτων, τινά δε τοιντων ανάμικτα εις Εβραϊκήν. Τουψικήν (το πουμάτιαν τούτο λέγεται ότι συνέθεσεν Ισραηλίτης καλλιφόνος εξαναγκασθείς να εξιδικωθῇ υπό τον Τουρκόν δια το καλλιφόνον του και αναβάς επὶ τὸν Μιναρέ, αὐτοὶ το ἐνάλε με περιπλάνεαν, ἔπεις και ητοκτόνησεν), άλλα δε εις Ελληνικήν γλώσσαν με ερθαίκουν χαραστήριας (αντίγραφα αυτών σας αποστέλλω, τον πρωτοτύπων ενυπομένονταν Χαλκίδαι).

Οι εν τη ιτήρεσια του Ελλήν. Στροφοί διατέλεσαντες Ισραηλίται Χαλκίδεις, και ίδια κατά τον πόλεμον του 1897, δεσμόθισαν δια το πειθαρχόν και ανθρώπινον προς την πατρίδα καθήκον, τινές δε τούτων

εισίν και βαθμοφόροι (Μοσχώδη Σασκή, λοχίας 1897, Ισαάς Ι. Κοέν, δεκανεύς, Χατζή Ιουστήρ Κοκού, λοχίας 1886, ήδη δε Ισραήλ Χαΐμ Λευίς, δεκανεύς) και άλλοι, ους δεν ενθυμόμαυμα.

Σήμερον η Ισραηλίτική κοινότητη Χαλκίδος αριθμεῖ περί τας 40 οικογενείας, ενώ άλλοτε κατόπιν εις το διπλανόν την Χαλκίδα, προήγοντος δε του χρόνου ως θέση για ελαττώντα του ο αριθμός, λόγω της συνεχούς μετανάστευσης αυτών εις άλλας αριματερούς των εμπορίου πόλεις, και ιδία εις Βόλον και Αθήνας, ενώντα πολλού των Χαλκιδέων Ισραηλίτων διερχίθισαν εις τα στάδια, εις οι επεδόθηκαν, και ίδια εις το Εμπόριον και την Βιομηχανίαν.

Σχολείον της Ισραηλίτικης Κοινότητος διατηρεῖ ήδη, ένθα διδάσκεται η Εβραϊκή γλώσσα, συντηρούμενον υπό της κοινότητος και των βοηθημάτων Δήμου Χαλκιδέων και Δημοσίου.

Τη Ισραηλίτική κοινότητη Χαλκίδος οσμέμερα βαίνει εις την διαλινούντας αυτής, λόγω της συνεχούς μεταναστεύσεως, και είναι όχι ευχαριστούντων και δι' αυτήν και δια την Ελλάδα, κοινότης διατηρηθείσα επι δυο περίποτο χιλιετρίδας, ακμάσσασα καθ' όλα αυτής τα στάδια, να πάσῃ συνεχίζουντα να μοτούνται αυτής.

(Ο Μποζόρ Φόρνης έζησε κατά τον 19ον αιώνα. Υπήρξε μελετητής των ερβάζων και κειμένων. Λεν είναι γνωστό σε ποιο περιοδικό δημοσιεύεται η παρατάνει μέλετή του. Ανακοινώνεται Νέλλης Λανιάδ.)

Βιβλίο

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΛΙΟΛΙΟΥ

Η διαδρομή του Εβραϊσμού της Βέροιας από τους ελληνιστικούς χρόνους έως σήμερα

(Βέροια: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών)

Το κείμενο της ομιλίας που εξεφράνθη ο κ. Γ. Λιόλιος κατά τα εγγανία της αναπτυξιώθησής Συναγωγής της Βέροιας, το 2002. Οπος γράφει ο συγγραφέας: «Και είναι ο λόγος ο αποφινός ένα ενθύμιο αυτών που 2000 χρόνια τώρα προσδιόμαστα πολιτισμάτα τη φυσιογνωμία μι αυτών τούτων αλλά και των ανθρώπων του. Κι αφερόντα σ' αυτούς που δεν έχουσαν».

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ -
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΜΠΑΓΙΟΝΑ

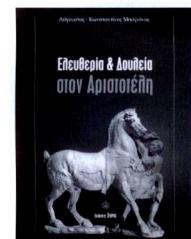
Ελευθερία και Δουλεία στον Αριστοτέλη

(Θεοσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος, 2003)

Καταξιωμένος μελετητής της Αριστοτελικής φιλοσοφίας, θήσης και πολιτικής προσκοπής ο κ. Ανγ. Κ. Μπαγιόνας με τις μελέτες του τόμοι αυτού εξέταζε τη μεθοδολογία και γνωστοθεωρητική θεωμολογία της πολιτικής, στην έλευθερία και δουλεία στα «Πόλιτακά», στα ζητημάτα των πολιτειών με-

ταβολών και ανατροπών και σ προβλημάτια δημοκρατίας.

Οπος ο ίδιος διευρύνει στην καταλλήλη του προλόγου: «Οι ανάλυσές του Αριστοτέλη έχουν τα όριά τους, που είναι τα όρια της εποχής του. Ο γελαμός του, ίσως καποτε υπερβολικός, τον εμποδίζει να σφεφθεί το μέλλον. Η περίπτωση της «παμβαλλέες» και της τεχνοςης δείχνουν ότι θεωρεί ως εξωπολιτικά ενδύχουμε που άγιοιαν να πατριματοποιούνται ακόμα και στο δεύτερο μόσ του τελετώνταν αώνα. Η ροή των τελεολογιών επηρήσει, μικρότερη ίσως στα Πολιτικά απ' όσο σε άλλα έργα του, ε-

νέχει πάντοτε τον κύνινον του ανθρωπομορφισμού. Πολύ σημαντικό προτερημά του είναι η χρονική στάση του απέναντι στους προγενετέούς και τα επιτεύγματα τους σε συνδιαμόρ οώμος με την πεποίθηση του, που ισχύει και για τη φύση και για τον άνθρωπο, ότι δεν μπορούμε να κατανούσιμοι είναι φανονέοντα ανεξάρτητα από την ιστορία του και την παράδοση που το προσετοίμαστε. Από την άποψη αυτή δικαιολογεύεται η χρονί ούτι ο Αριστοτέλης είναι ο Χέγκελ της αρχαίας Ελλάδας».

Λάβαμε επίσης:

* ΔΕΑΤΙΟ της Φιλαράκιον Εταιρείας Αλμυρού «ΟΘΡΥΞ». Επήμου έξδοη που κυλόφορει επι επτά συνεχή χρόνια με ενδιαφέροντας μελέτες για την περιοχή.

Διόρθωση:

- Στην αναφορά για την ποιητική συλλογή «Έως εσχήτης ωραίας» ο συγγραφέας αναφέρθηκε σε Π. Τσουνάρας αντί του ορθού Π. Τσουνάρεος.

Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με την αναγραφή του Θρησκεύματος στις ταυτότητες

Υπόθεση Σοφιανόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδος

12 Δεκεμβρίου 2002
(Προσφυγές υπ' αριθ. 1988/02 και 1977/02)

Πρόεδρος: F. Tulkens

Λοιποί συνθέτοι: X. Poels, P. Lorenzen, N. Vajcic, E. Levits, A. Kovler,
Διεπαγγελματίας: Γ. Μαύρος

Δικαιώματα του ανθρώπου.
- Ε.Σ.Δ.Α. - Θρησκευτική ελευθερία - Δικαίη δικη - Ταυτότητες. - Το περιεχόμενο του δελτίου ταυτότητας, που

είναι δημόσιο έγγραφο, δεν μπορεί να προσδιορίζεται από τις επιθυμίες του ενδιαφερόμενου ούτε εγγυάται στους πιστούς οποιασδή-

ποτε θρησκείας το δικαίωμα να ασκούν ή να εκδηλώνουν την πίστη τους. - Η προσφυγή απορρίπτεται ως απαραδεκτή.

Πραγματικά περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά αναπτύχθηκαν από τους προσφεύγοντες, έχουν περιληφτικά ως εξής.

Ο Ν. 87/1945, αναφορικά με τον υποχρεωτικό εφοδιασμό όλων δύσων διαμένουν στην Ελλάδα με δελτία ταυτότητας, προβλέψει για πρώτη φορά την υποχρεωτική αναγραφή του θρησκεύματος με σκοπό τη διευκόλυνση των ελεγχόντων ταυτότητας. Το Ν.Δ. 127/1969, σχετικά πάλι με τον υποχρεωτικό εφοδιασμό των δελτίων ταυτότητας, προέβλεψε στο άρθρο 2 ότι τα δελτία θα έπεστε να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, και το θρήσκευμα. Ο Ν. 1599/1986 για τις σχέσεις του κράτους με τους πολίτες, άλλαξε τα μέρια τότε δεδομένα με την καθιέρωση νέων τύπων δελτίων ταυτότητας: προέβλεψε στο άρθρο 3 ότι το στοιχείο του θρησκεύματος θα καταχωρείται στο δελτίο μόνο εφόσον ζητηθεί από τον ενδιαφερόμενο. Εντούτοις, ο τελευταίος αυτός νόμος δεν εφαρμόστηκε ποτέ γιατί ο Υπουργός Εσωτερικών παρέτεινε την ισχύ του Ν.Δ. 127/1969. Τέλος, ο Ν. 1988/1991 επανέφερε την υποχρεωτική αναγραφή του θρησκεύματος στα δελτία ταυτότητας.

Με την υπ' αριθ. 510 της 15ης Μαΐου 2000 απόφαση της, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα («η Αρχή») εκτίμησε ότι η αναγραφή στα δελτία ταυτότητας οφειλόμενος στους εγκείου, μεταξύ των οποίων το θρησκευμα, συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία αντίκειται στις διατάξεις του Ν. 2472/1997 για την προ-

στασία του απόμονου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η Αρχή κάλεσε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να λάβει τα απαραίτητα μέτρα ώστε οι αρμόδιες υπηρεσίες να μην συλλέγουν και να μην επιτέλουν την αναγραφή του θρησκεύματος κατά τη διανομή των νέων δελτίων ταυτότητας. Η Αρχή αναφέρθηκε στην Ενισοτάτη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.) καθώς και στην Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία του απόμονου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η Αρχή εκτίμησε ότι, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της επεξεργασίας των δεδομένων, ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι άλλος παρά η εξακρίβωση της ταυτότητας των προσώπων, δεν κίνεται απαραίτητη η καταχώρηση των απόλοιτων στοιχείων: του δαστινίουν αποτυπώματος, του ονοματεπονήμου του (της) συγγόνου, του γένους, του επαγγέλματος, της υπηρεσίας, της διεύθυνσης κατοικίας και του θρησκεύματος. Σε ό,τι αφορά το τελευταίο στοιχείο, η Αρχή διευσύνισε ότι αφορά τον εισωτερικό κόσμο του απόμονου και ως εκ τούτου είναι μη αναγκαίο για την εξιτούμενη της ταυτότητας του. Η Αρχή έκρινε επίσης ότι η συγκατάθεση του απόμονου δεν καθιστά την επεξεργασία όλων των ανωτέρω δεδομένων νόμιμη, γιατί η συγκατάθεση του υποκειμένου δεν επιτρέπει καθ' ευτή τη διεξαγωγή κάθε είδους επεξεργασίας όταν αυτή είναι αδέμητη ή αντίκειται στην αρχή του σκοπού και της αναγκαιότητας.

Στις 9 Ιουνίου 2000, η «Εταιρεία Ελλήνων Δικαιούχων Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευ-

θεοίς» δήλωσε στον Τύπο ότι «η αναγραφή, ακόμη προαιρετική, του θησηκεύματος στα δελτία ταυτότητας είναι αντίθετη στις θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος, οι οποίες εγγύνονται τη θησηκευτική ελευθερία».

Με κοινή απόφαση της 17ης Ιουλίου 2000, οι Υπουργοί Οικονομίας και Δημόσιας Τάξης καθόδισαν τον τύπο των νέων δελτίων ταυτότητας και τα στοιχεία τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνονται, μεταξύ των οποίων δεν περιλαμβάνονται το θησηκεύμα.

Στις 31 Ιουλίου 2000, στις 22 Αυγούστου 2000 και στις 12 Σεπτεμβρίου 2000 οι προσφεύγοντες κατέθεοντα στο Σ.Τ.Ε. αιτήσεις ακυρώσιμες κατά της κοινής υπουργικής απόφασης της 17ης Ιουλίου 2000, υποστηρίζοντας ότι αυτή δεν περιλαμβάνει το θησηκεύμα μεταξύ των στοιχείων που θα αναγράφονται στο δελτίο ταυτότητας. Ισχυρίστηκαν δε προσβολή της θησηκευτικής ελευθερίας, που εγγύαται το άρθρο 13 του Σ.

Η υπόθεση, μαζί με πολλές άλλες σχετικές, συζητήθηκε την 1η Δεκεμβρίου 2000 στην Ολομέλεια του Σ.Τ.Ε. Στην αρχή της αιρούσατος η διαδικασίας, οι προσφεύγοντες ζήτησαν να εξαθεούνται εκείνοι οι δικαιούσεις οι οποίους, ως μέλη της «Εταιρείας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοσιότατία και τις Ελευθερίες», είχαν λάβει δημοσίως θέση κατά της αναγραφής του θησηκεύματος στα δελτία της ταυτότητας.

Εννέα δικαστές δήλωσαν ότι είναι μέλη της Εταιρείας ενώ δύο άλλοι, επικαλούμενοι το Ν. 2472/1997, υπογράμμισαν ότι απαγορεύεται στους δικαστές να δηλώνουν δημοσίως, έστω και οικειοθέλως, ότι ήταν μέλη του.

Με την ωτ' αριθ. 152/2000 προδικαστική απόφαση, η Ολομέλεια του Σ.Τ.Ε. απέρριψε το αίτημα εξαίρεσης. Έχουν ότι οι συγκεκριμένοι δικαστές δεν συμπειστείχαν καθ' οιονδήποτε τρόπο στη δημοσίευση της δήλωσης του διοικητικού συμβούλιου της Εταιρείας και, κατά συνέπεια, δεν είχαν λάβει δημοσίως θέση. Στην προκειμένη περίπτωση, η δήλωση δημοσιεύθηκε στον Τύπο την περίοδο των δικαστικών διαπολούν και εν αγονία των δικαστών των οποίων ζητήθηκε η εξαίρεση. Αντίθετα, με την ωτ' αριθ. 151/2000 απόφαση της Ολομέλεια του Σ.Τ.Ε. έχουν ότι ο πρόδεος της Εταιρείας, που ήταν Σύμβουλος Επικαρπείας, έπρεπε να εξαρθεί.

Με την ωτ' αριθ. 2285/2001 αιτίωση του το Σ.Τ.Ε. έκρινε κατά πλειοψηφία ότι η υποχρεωτική άλλα και η προαιρετική αναγραφή του θησηκεύματος στο δελτίο της ταυτότητας συνιστά παρεμβάση του άρθρου 13 του Σ. Αναφορικά με την παρεμβάση του άρθρου 9 Ε.Σ.Δ.Α. το Σ.Τ.Ε. έχουν ότι, δεδομένου ότι η αναγραφή του θησηκεύματος παραβιάζει το άρθρο 13 του Σ., ο σχετικός ισχυρισμός θα έπρεπε να απορριφθεί γιατί οι διεθνείς συμβάσεις, που έχουν κυριοθετή με νόμο, υπερέχουν των νόμων άλλα όχι του Συντάγματος.

Ισχυρισμοί

1. Με βάση το άρθρο 9 Ε.Σ.Δ.Α., οι προσφεύγοντες

καταγγέλλουν την απαγόρευση της αναγραφής, ακόμη και της προαιρετικής, του θησηκεύματος στο δελτίο της ταυτότητας.

2. Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 Ε.Σ.Δ.Α., οι προσφεύγοντες επικαλούνται έλλειψη αμεροληψίας της Ολομέλειας του Σ.Τ.Ε.

3. Τέλος, στοιχείουν στα άρθρα 1 και 53 Ε.Σ.Δ.Α., κατηγορούν το Σ.Τ.Ε. ότι έχει καταστήσει απατηλή την εφαρμογή της Ε.Σ.Δ.Α. στην Ελλάδα γιατί απέρριψε το αιτήμα τους με περιληπτική αιτιολογία.

Επί της ουσίας

Οι προσφεύγοντες υπογραμμίζουν ότι η προαιρετική ή υποχρεωτική αναγραφή του θησηκεύματος στα δελτία της ταυτότητας, η οποία προβλεπται από τη νομοθεσία προς από την αιτίωση της Αρχής της 15ης Μαΐου 2000 και από την κίνηση απόφαση των Υπουργών Οικονομιών και Δημόσιας Τάξης της 17ης Ιουλίου 2000, έδινε στους Έλληνες πολίτες το δικαίωμα να δηλωνούν δημοσίως την πίστη τους. Η απαγόρευση της αναγραφής, ακόμη και της προαιρετικής, τους στερεί -κατά τη γνώμη τους- το δικαίωμα αυτό, ανεξαρτήτως της θησηκείας τους. Επιπλέοντα, αν και για περισσότερο από πενήντα χρόνια υπήρξε υποχρεωτική η αναγραφή του θησηκεύματος, δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ για να παρενοχλήσουν οι πολίτες ή για να υποστούν δυνητική μεταχείριση, λόγω των θησηκευτικών τους πεποιθήσεων.

Η προαιρετική αναγραφή του θησηκεύματος θα ικανοποιούσε το θησηκευτικό αίσθημα της απολύτης πλειοψηφίας των Ελλήνων, οι οποίοι είναι οφθόδοξοι (94 εώς 97% του πληθυσμού). Το άρθρο 3 του Σ. αναφέρει ότι η επικαρπούσα θησηκεία στην Ελλάδα είναι εκείνη της Ανατολίκης Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, προσδιορίντας σε εκείνη χαρακτήρα όχι μόνο δηλωτικό, αλλά και τιμητικό. Η ενιασθισματική των Ελλήνων εφαρμόστηκε με διαδηλώσεις σε όλη την Ελλάδα, με άρθρο στον τύπο και με αιτήσεις για την διεξαγωγή ενός δημοψηφίσματος πάνω στο θέμα. Σύμφωνα με την Εκκλησία της Ελλάδος, 3.008.901 Έλληνες τοποθετήθηκαν υπέρ της διεξαγωγής ενός τέτοιου δημοψηφίσματος.

Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, η προαιρετική αναγραφή προάγει τον θησηκευτικό πλουραλισμό και προσπαθεί τις μειονότητες, καθώς επιτρέπει στους μη οφθόδοξους Έλληνες να εκδηλώσουν, αν το επιθυμούν, τη διαφοροποίηση τους με την έννοια του αντίβαρου στην αναγόρευση της οφθόδοξης θησηκείας ως επικαρπούσας. Τους επιτρέπει, επίσης, να πετύχουν την αναγνώριση από το κράτος της θησηκευτικής επερότητάς τους και να επαναφέντων τη θησηκευτική ισότητα η οποία φέρεται να παραβιάζεται από την αναφορά του άρθρου 3 του Σ.

Η απαγόρευση της αναγραφής του θησηκεύματος δεν θα εξυπηρετούσε κανέναν από τους σκοπούς που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 9 Ε.Σ.Δ.Α. Ούτε η διοίγηση ούτε το Σ.Τ.Ε. δεν μπορούν

να αιτιολογήσουν την απαγόρευση αυτή ως αναγκαία για τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης, της υγείας, της ηθικής ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων. Το Σ.Τ.Ε. αγνόησε αρκότη και τον Ισχυρισμό που προβλήθηκε βάσει του άρθρου 9 Ε.Σ.Δ.Α.

Σύμφωνα με τους προσφέροντες, η θετική έκφαση της θρησκευτικής ελευθερίας, δηλαδή το δικαίωμα να εκδηλώνει κανές τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του, υπερέχει της αρνητικής έκφασης, δηλαδή του δικαιώματος να μην εκδηλώνει τις πεποιθήσεις του. Αρκού και αν υποτεθεί ότι η έννοια «δικαιώματα και ελευθερίες των άλλων» περιλαμβάνει το δικαίωμα να μην φανερώνει κανές το θρησκευμά του ή την ανάρχη να αποφεύγονται οι διαιρίσεις έναντι των θρησκευτικών μειονότητών, η απαγόρευση αρκότη και της προαιρετικής αναγραφής του θρησκεύματος στο δελτίο της ταυτότητας δεν αποτελεί αναγκαίο μέτρο μέσα σε μια δημοκρατική κοινωνία και παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

Η διατήρηση και όχι η απαγόρευση της προαιρετικής αναγραφής αποτελεί «αδόρητη κοινωνική ανάγκη» για τη συντηρητική πλειονότητα των Ελλήνων, οι οποίοι είναι ορθόδοξοι. Η θρησκεία κατέχει βαρύνοντας θέση στην Ελλάδα όχι μόνο στην καθημερινή ζωή των πολιτών αλλά και στη δημόσια ζωή: οι επισήμες εκδηλώσεις συνοδεύονται πάντα από θρησκευτικές τελετές, ο χριστιανικός Σταυρός απεικονίζεται τόσο στα σήματα όσο και στο κοντάρι της σημαίας και η εικόνα του Χριστού υπάρχει σε εμφανές σημείο σε όλους τους δημόσιους χώρους, κυρίως δε στα δικαιοτήματα.

Επιπρόσθετα, η προαιρετική αναγραφή δεν θα οδηγούν σε καμία περίπτωση στην αποκάλυψη των θρησκευτικών πεποιθήσεων που θα αργούνταν την αναγραφή ούτε θα επέτρεψε να υποτεθεί ότι είναι άθεος ή αγνωστοτιστής. Τέλος, κάθε δημοκρατική κοινωνία εγγύαται το δικαίωμα στην ετερότητα, η οποία αποτελεί συνθετικό της ελευθερίας. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει αποζημιώντας το γεγονός ότι υπάρχουν διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις μέσα σε μια κοινωνία, μη σεβόμενη τη θρησκευτική ισότητα και τη θρησκευτική ισοδέξιότητα του κράτους, αλλά πάρα μόνο αναγνωρίζοντας το γεγονός και αποφεύγοντας τις διαιρίσεις.

Το Ευρωπαϊκό Δικαιομάτων του Ανθρώπου (Εν.Δ.Δ.Α.) υπενθυμίζει ότι, όπως προστατεύεται στο άρθρο 9, η ελευθερία της σκέψης, της συνειδήσης και της θρησκείας αντιπροσωπεύει ένα από τα θεμέλια της «δημοκρατικής κοινωνίας», υπό το φορ της Ε.Σ.Δ.Α. Στη θρησκευτική της διασταύρωση, η ελευθερία της σκέψης, της συνειδήσης και της θρησκείας συγκαταλέγεται μεταξύ των ουσιώδων στοιχείων ταυτότητας των πιστών και της αντιληφτής τους για τη ζωή, αλλά είναι επίσης ένα πολύτιμο αγάθο για τους άθεους, τους αγνωστοτιστές, τους σκεπτικιστές ή τους αδιάρρογους. Ο πλούσιαλισμός, που με τούς κόπους κατατήθηκε κατά τη διάρκεια των αιώνων και που είναι συνιψαμένος με τη [δημοκρατική] κοι-

νωνία, βασίζεται στη [θρησκευτική] ελευθερία. Αν η θρησκευτική ελευθερία είναι πρωταρχικά ζήτημα από-μακρής συνείδησης, εμπεριέχει μεταξύ άλλων και την ελευθερία «εκδήλωσης της θρησκείας». Η μαρτυρία, με λόγια και με πράξεις, είναι συνδεδεμένη με την ύπαρξη των θρησκευτικών πεποιθήσεων (Εν.Δ.Δ.Α., Απόφαση Κοκκινάκης, 25.5.1993, § 31).

Το Εν.Δ.Δ.Α. θεωρεί ότι οι προσφέροντες διαμαρτύρονται για το γεγονός ότι, μετά την κοινή απόφαση των υπουργών Οικονομίας και Δημόσιας Τάξης με ημερομηνία 17 Ιουλίου 2000, τα δελτία ταυτότητας τα οποία θα εκδίδονται από εδώ και στο έξη στους Ελλήνες πολίτες δεν θα περιλαμβάνουν πλέον το θρησκευτικό. Οι προσφέροντες θεωρούν ότι το χαρακτηριστικό αυτό των νέων δελτίων ταυτότητας προσβάλλει το δικαιολόγιο τους να εκδηλώνουν την πιστή τους.

Το Εν.Δ.Δ.Α. οημεινονει επίσης τη θέση της Αρχής συμφωνία με την οποία, λαμβανομένουν υπόψη του σπουδού της επεξεργασίας, τον δεδομένον, ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι άλλος παρά η εξαιρεμένη περίπτωση της ταυτότητας των προσώπων, δεν κονίεται απαραίτητη η καταχώριση των αιχόντων στοιχείων: του δευτικής αποτυπώματος, του ονοματεπώνυμον του (της) σινέγυρου, του γένους, του επαγγέλματος, της υπηκοότητας, της διεύθυνσης κατοικίας και του θρησκεύματος. Σε ό,τι αφορά το τελευταίο στοιχείο, η Αρχή διευκίνισε ότι αφορά το επιστερικό χώρο του ατόμου και ως εκ τούτου είναι μη αναγκαίο για την εξαπούλευση της ταυτότητάς του. Η Αρχή έχρινε επίσης ότι η συγκατάθεση του ατόμου δεν καθολίζει την επεξεργασία όλων των ανωτέρω δεδομένων νόμημη, γιατί η συγκατάθεση των υποκειμένων δεν επιτρέπει καθ' εαυτή τη διεξαγωγή κάθε είδους επεξεργασίας όταν αυτή είναι αθέμιτη ή αντίκειται στην αρχή του σπουδού και της αναγκαστότητας.

Το Εν.Δ.Δ.Α. κρίνει ότι το δελτίο της ταυτότητας δεν μπορεί να θεωρηθεί μέσο προστολίδευτον να γεγονθεί στους πιστών, οποιασδήποτε θρησκείας ή ομολογίας, το δικαίωμα να αποζημιώνεται για εκδηλώσεις την πιστή τους. Αναγνωρίζει αρκότη ότι το δελτίο ταυτότητας καθ' εαυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί απαραίτητο για τη ζωή των πολιτών ούτε για τη λειτουργία του κράτους. Απόδειξη γι' αυτό αποτελεί το γεγονός ότι πολλά κράτη έχουν επιλέξει να μην εισάγουν το συγκεκριμένο σύντομη εξακριβώσης των στοιχείων των πολιτών αλλά προτιμούν άλλα δημόσια έγγραφα, όπως το διαβατήριο ή η άδεια οδήγησης. Εντούτοις, εφόσον ένα κράτος επιλέγει την εισαγωγή ενός συστήματος εξακριβώσης στοιχείων με τα δελτία ταυτότητας, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι τα δελτία αποτελούν απλά δημόσια έγγραφα τα οποία επιτρέπουν την εξακριβώση και την εξαπούλευση των ατόμων ως ελλήνων πολιτών καθώς και στις σχέσεις τους με την κρατική ένωση της Ελλάς. Η Αρχή οδήγησε προσφόρο για την εξαπούλευση των πολιτών στις σχέσεις του με το κράτος. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις δεν αποτελούν στοιχείο προσφόρο για την εξαπούλευση των πολιτή της σχέσεις του με το κράτος.

δεν αφορούν απλώς τον εσωτερικό κάθισμα καθενός αλλά μπορούν, όπως και άλλα στοιχεία, να αλλάξουν κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Η καταγρώση τους σε ένα έγγραφο γεννά τον κίνδυνο να ανοιχτεί ο δρόμος για διαρροίες στις σχέσεις με τη διοίκηση ή ακόμη στις επαγγελματικές σχέσεις.

Σχετικά με τον ισχυρισμό σημάνωνα με τον οποίο η αναγραφή θα μπορούσε να είναι προσαρτηκή, το Ειρ.Δ.Δ.Α. επαναλαμβάνει ότι το δελτίο ταυτότητας αποτελεί δημόσιο έγγραφο του οποίου το περιεχόμενο δεν μπορεί να καθοδίζεται από τις επιθυμίες του καθε ενδιαφερομένου. Από τη στιγμή που η Αρχή υπέδειξε αιτιολογήμένα τα στοιχεία που δεν θεωρούνται απαραίτητα, τα δελτία ταυτότητας πρέπει να εκδοθούν με τον ίδιο τύπο, τόσο για λόγους προστικούς, όσο και για να αποφεύγονται τυχόν νομικές συνέπειες. Αν κάθε άτομο μπορούν, κατά τη βούλησή του, να αφαιρεί ή να προσθέτει τα στοιχεία που του φαίνονται σημαντικά ή κατάλληλα, θα εξέλιπαν η ομοιομορφία και η φιλοσοφία που διέπουν το διοικητικό αυτό έγγραφο.

Τέλος, το γεγονός ότι η ορθοδοξία πτώτη είναι η επιχριστική θρησκεία στην Ελλάδα και το ότι οι επιστημονικοί περιλαμβάνουν ένα τμήμα θρησκευτικών τελετών, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί την αναγραφή του θρησκεύματος στα δελτία ταυτότητας. Επιπλέον, σκοπός του δελτίου ταυτότητας δεν είναι η γνωστοποίηση του θρησκευτικού συναθροίσματος του φορέα του ούτε η απεικόνιση της θρησκείας συγχρόνων κοινωνίας σε δεδομένη στιγμή.

Σημειώναμε, τα ισχυρισμός αυτός απορρίπτεται ως προδίλως αβάσιμος, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 Ε.Σ.Δ.Α.

Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ακόμη την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 Ε.Σ.Δ.Α.

Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η «Εταιρεία Ελλήνων Δικαιοτυπών για τη Δημοσιοτάτια και τις Ελευθερίες» θα έπρεπε να απέχει από κάθε σχόλιο σχετικά με το ζήτημα γιατί ορισμένοι από τα μέλη της θα λάμβαναν αγνοείται θέση με την ιδιότητα του δικαιοτη στο Σ.Τ.Ε. Ισχυρίζονται ότι η δήλωση της Εταιρείας έδιωσε αφορμή για να γεννηθούν αμφιβολίες σχετικά με την αιμεροληπτική των δικαιούων. Η αιτιολογία με την οποία το Σ.Τ.Ε. απέρριψε το αίτημα για εξαίρεση των προσφεύγοντων δεν τους φαίνεται καθόλου πειστικό, δεδομένου ότι οι αποφάσεις των διοικητηρίων σημειώνονται της Εταιρείας εκφράζουν τη γνώμη των μελών της. Κατά συνέπεια, η προδικαιοτητή απόφαση του Σ.Τ.Ε. με την οποία απορρίφθηκε το αίτημα εξαίρεσης παραβιάζει το δικαιόμα των προσφεύγοντων για να δικαιετεί η υπόθεσή τους από αιμεροληπτικό δικαστηριο.

Το Ειρ.Δ.Δ.Α. απενθιμίζει ότι, όταν εξετάζεται η αιμεροληπτική ενός δικαιοτηρίου υπό το φως του άρθρου

6 § 1 Ε.Σ.Δ.Α., λαμβάνονται υπόψη όχι μονάχα οι πετοιθήσεις και η προσωπική σημειευμοφόρος του επίμαχου δικαιοτη -υποτελεμενικός έλεγχος- αλλά και οι ικανές εγγυήσεις που το ίδιο το δικαιοτηριο παρέχει για την άριστη οποιαδήποτε νόμιμης αμφιβολίας για το ζήτημα της αιμεροληπτικής -αντικειμενικός έλεγχος- (Ειρ.Δ.Δ.Α., Απόφαση *Thomann*, 10.6.1996§ 30).

Το Ειρ.Δ.Δ.Α. υπογραμμίζει ότι η δήλωση που δημοσιεύθηκε στον Τύπο προερχόταν από μια Εταιρεία που σημειεύνει μεγάλο αριθμό δικαιοτών όλων των δικαιωμάτων λάθον. Τα μέλη του Σ.Τ.Ε., τα οποία εξαερθήκαν από τους προσφεύγοντες, δεν είχαν πάλευ προσποτικά θέση για θέμα της αναγραφής του θρησκεύματος στα δελτία των ταυτότητων. Όπως υπογράμμισε και το Σ.Τ.Ε., η επίμαχη δηλώση δημοσιεύθηκε κατά τη διάρκεια των δικαιοτικών διαποστόν, χωρίς οι σημειώματα δικαιοτές να λάβουν γνώση. Η αποδοχή της αίτησης εξαίρεσης θα οπήσανε για το Σ.Τ.Ε. υπερβολική ειμονή στους τύπους, που όχι μόνο δεν δικαιολογούνταν στην προκειμένη περίπτωση αλλά μπορούσαν να παραλίσουν το σύντημα γιατί η συγκεκριμένη υπόθεση έπρεπε να εδικαστεί από την Ολομέλεια του Σ.Τ.Ε. (βλ.. *mutatis mutandis*, Ειρ.Δ.Δ.Α., Απόφαση *Debled*, 22.9.1994 § 37). Επιπλέον, το Ειρ.Δ.Δ.Α. υπογραμμίζει ότι το Σ.Τ.Ε. έκανε δεκτή την αίτηση εξαίρεσης για εκείνο το μέλος του που ήταν ταυτόχρονα πρόδεος της Εταιρείας.

Συνεπώς, ο ισχυρισμός αυτός απορρίπτεται ως προδίλως αβάσιμος, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Ε.Σ.Δ.Α.

Τέλος, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται παραβίαση των άρθρων 1 και 53 Ε.Σ.Δ.Α. Προσάπτουν στο Σ.Τ.Ε. ότι αγνούντο τον ισχυρισμό για παραβίαση του άρθρου 9 Ε.Σ.Δ.Α. και ότι κατέστησαν ανενεργή την εφαρμογή της Ε.Σ.Δ.Α. στην Ελλάδα. Εκτιμούν ότι ο εθνικός δικαιοτης έχει την υποχρέωση να εξετάσει τη σημιοφοριώση του εισεπειρούν δικαίου με την Ε.Σ.Δ.Α., ακόμη και αν κοίνει ότι οφείλεται, σε περίπτωση συγκρούσεων, να εφαρμόσει την εισεπειρική όψη.

Το Ειρ.Δ.Δ.Α. εκτιμά ότι οι ισχυρισμοί των προσφεύγοντων δεν είναι βάσιμοι. Υπογραμμίζει ότι, αν και το Σ.Τ.Ε. δεν διατίπεσε παρα μόνο σύντομες παραπομπές με βάση το άρθρο 9 Ε.Σ.Δ.Α., παρ' όλα αυτά επιτέντωσε την αιτιολογία της απόφασης στη σημιοφοριώση της ελευθερίας, όπως αυτή θεμελιώνεται στο άρθρο 13 του ελληνικού Σ., ομοιού περιεχόμενων, για τις ανάγκες της υπόθεσης, με το άρθρο 9 Ε.Σ.Δ.Α.

Κατά συνέπεια, και ο ισχυρισμός αυτός θα πρέπει να απορρίψει ως προδίλως αβάσιμος, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 Ε.Σ.Δ.Α.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαιστήριο, ομόφωνα,

Αποφασίζει την συνεδίκαση των προσφυγών,

Κηδυσίει την προσφυγή απαράδεκτη.

Η παραπάνω αναδημοσίευση από την επιθεώρηση Εκκλησιαστικών και Κανονικών Δικαίων «Νομοσανονάτα» (τ. 2 - Οκτώβριος 2003) παταραγείται ως νομολογιασμή καταγραφή - Μεταφραση Ι. Κτισταζή.

Πίνακας περιεχομένων ΚΣΤ' τόμου περιοδικού «Χρονικά» (2003, τεύχη 183 - 188)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΕΥΧΩΝ

Τεύχος 183 (Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2003)
Τεύχος 184 (Μάρτιος – Απρίλιος 2003)
Τεύχος 185 (Μάΐος – Ιούνιος 2003)

Τεύχος 186 (Ιούλιος – Αύγουστος 2003)
Τεύχος 187 (Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2003)
Τεύχος 188 (Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2003)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Αλχανάτης Δαν., 185/9
Ανδρουλιδάκης Ι., 185/11
Αποστολάτος Γερ., 187/15
Βενέζης Ηλ., 188/17
Βούλγαρης Ευγ., 188/19
Γερμανός (Επισκοπος Δημητριάδος),
186/9
Γράτσος Ν., 186/4
Δεμπόνος Αγγ.- Διον., 187/10
Ιάνοβιδος (Αρχιεπίσκοπος Αμερικανής),
185/10
Καλαϊτης Τρ., 186/14
Κάλτογια – Τουρναβίτη Ν., 186/20
Κλαδάκη – Μενεμένη Φ., 188/12
Κλέμετερ Β., 183/34
Κοπέλαια – Κερ Ι., 187/4
Κονσταντίνης Μ., 188/2
Λουκάτος Σπ., 185/5
Μιζάν Λ., 186/19
Μιχαέλι Τοβή, 187/19

Μόλχο Ρένα, 184/14
Μούρτζιος Ιο., 187/2
Μπαζογιάννη Ντόρα, 186/3
Μπιοκανάζη Σ., 187/5
Μπρατσώτης Ν., 188/3
Ξαθουδάκης Χαρογ., 188/19
Παπαγιαννόπουλος Ιο., 186/17
Παπαδάτος Π., 183/3
Παπάδησσον Σ., 184/3
Πετρονοτης Αργ., 188/16
Σαμαρά Βασ., 183/27
Σαφαρτάκος Δημ., 185/18
Σεγδίης Κ., 186/6
Σημπτη Μπ., 185/3
Σίνον Κίρα, 183/25
Σιομπότης Γ., 184/9
Τοστοσ Θ., 183/2
Φορέζης Ραφ., 184/12
Φρέης Τιμ., 188/12
Χερζίμουλος Ει., 186/10
Χρονόπουλος Ν., 184/2

ΠΙΝΑΚΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

Ανέξιθησκεία, 185/5, 186/9
Αποκαλυπτήρια Μνήμειον Πεσόντων, 188/11
Βι(β)λ.ος, 186/17

Γενοκτονία, 183/2

Διάλογος Ιουδαϊσμού – Ορθοδοξίας (5^η Ακαδημαϊκή Συνάντηση), 187/3

Διηγήματα, 184/22, 185/18, 187/19

Εβραϊκή οικογένεια (στην Ερείπουσα), 183/27
Ελληνική Παδεία στους Εβραίους, 185/3
Ελληνισμός – Ιουδαϊσμός, 183/2

Ισραήλ (εντυπώσεις), 188/17

Ισραηλινό Ναυτικό (στην Ελλάδα – Σειριμός Κεφαλονίας), 187/10
Ισραηλινός Στρατός (κατά την Αρχαιότητα), 187/15
Ισραηλιτική Κοινότητα Αθηνών, 185/9, 185/11
Ισραηλιτική Κοινότητα Άρτας, 187/5
Ισραηλιτική Κοινότητα Βέροιας, 183/29-30
Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, 183/25,
186/10
Ισραηλιτική Κοινότητα Ιωαννίνων (αφειδόμα), 183
Ισραηλιτική Κοινότητα Ναυπάκτου, 188/16
Ισραηλιτική Κοινότητα Ρόδου, 188/6, 188/12

Ισραηλιτική Κοινότητα Φλώρινας, 186/6

Καβάφης Κ., 186/14
Κατοχή (Βούλγαρων), 188/2
Κριόπης Μ., 184/14

Μουσική (Εβραίων), 188/19

Ολοκαύτωμα (Πρακτικό της σύσκεψης του Banzee),
183/20

Παλαιά Διαθήρη, 183/2, 187/2, 188/3
Ποιήματα, 187/4

Στρατόπεδο Χαϊδαρίου, 185/17, 185/19, 186/3, 186/4,
186/19

Φασισμός, 186/20

ΕΚΔΟΣΕΙΣ (παρουσίαση)

* Γ. Π. Τζαννετάκου, «Παρα-Στάσεις ενόπλων κοινού», 183/31, * Βασ. Ν. Κρεμπύδα, «Πολεμικά Σύνμεικτα του 40-41», 183/31, * Ντ. Νεμπό, «Ο δρόμος της εξοίκιας», 183/31, * Τ. Τσίτον, «88-80-8000 – Πραγματεία περὶ τοῦ συγχρεαμοῦ τῶν αντιθέατων», 183/31, * Εν. Hekimoglu, «Jewish Pauperism in Salonica, 1940 - 1941», 183/31, * Γαλ. Σαράντη, «Το βιβλίο του Γιοχάνες καὶ τῆς Μαρίας», 184/25, * Σ. Κλαδάκη – Μενεμένη καὶ Τιμ. Φρέρη, «Από την εκπαίδευτη ιστορία της Ρόδου (1889-1989)», 184/25, * Βασ. Χρ. Αρχαναδόρη, «Πορεία Γενναίου», 184/25, * Μ. Κοκκινιάη, «Η γη των αγγέλων», 184/25, * Ρ. Φράγκου – Κικίλια, «Αγγελός Σικελιανός. Βαθμίδες Μύησης», 184/25, * Γ. Καρατζόγλου, «Η στατιστική των κεφομπλένων», 184/26, * Μ. Κοέν, «Η τελευταία φορά που τον είδα», 184/26, * Ελτ. Ιντζέμπελη, «Έλληνες χριστιανοί στο Νταχάνι», 185/20, * Εοδώρ Μωυσή, «Η συνεισφορά των εβραίων στον πολιτισμό», 185/20, * Σ. Αναστασάκος, «Δραπέτες», 185/20, * Κίρας Σίνου, «Μορφές τρεματισμού», 185/20, «Ονόματα», 185/20, * Γ. Σιούμπτη, «Οι Ρωμανίωτες Εβραίοι των Γιαννίνων», 186/21, * Κ. Χατζηπατέρα – Μ. Φαραλίου -Δραγάνα, «Μαρτυρίες 41-44», 186/21, * Α. Μιωνή, «Νοιχελική Αντίδραση», 186/21, * Τ. Μίχα, «Ανίερη Συμμαχία, Η Ελλάδα καὶ η Σερβία του Μιλόσεβιτς», 186/21, * Εν.

Μαρκόπουλον, «Μικρά Ταξίδια», 186/22, * Β. Σαΐας - Μαγριζού, «Μοιραία Ταύτιση» και «Στην Πολινέζη», 186/22, * Ν. Μάτα, «Αυτό το παιδί πέθανε αὐτό», 186/22, * Ιω. Μούρτζου, «Θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις στο βιβλιού Ισραήλ», και «Η παάδοση της Εξόδου στους Προφήτες της Παλαιάς Διαθήρης», 187/21, * Δ.Κ. Μεγριλέφα, «Ο Ανθρώπος ως Ενότητα», 187/21, * Β. Τάζη, «Η Αγραφώτικη Γλώσσα», 187/21, * Μητροπολίτου Πημαδίας, «Θεολογικά και Ιστορικά Μελέται», 187/22, * R. Cohen, «Παγκόσμια Διαποροά», 187/22, * Εμ. Κριαρά, «Θητεία στη γλώσσα», 187/22, * Ανδρ. Χριστινίδη, «Εχθρότητα και Προσαρταλήψη», 187/22, * Ραφ. Φρέζη, «Η Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου», 188/20, * Μιχ. Σπέγγον, «Η τελευταία συγγώμη», 188/20, * Βασ. Νίκα – Θεοδ. Παπαδάκου, «Η Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης 1899-1919», 188/20, * Θαν. Παπαθανασίου, «Ο Θεός μου ο Αλλοδαπός», 188/20, και «Θρησκεία, ιδεολογία, επιστήμη», 188/21, * Δημ. Πιστούκον, «Οι Χαιρετισμοί της Χίου», 188/20, * Paul Iganski – B. Kosmin, «A new Antisemitism?», 188/21, * Heinz S. Kounio, «A litter of soup and sixty grams of bread», 188/21, * Θρ. Παπαορταράτη, «Οι Εβραίοι του Ρεθύμνου», 188/21, και Παν. Τοουτάκου, «Ως εοχήπτης ώραιας», 188/21.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Αναθεώρηση ἡ παραχράξῃ της Ιστορίας;» (Αρθρο του κ. Θ. Γιαλκετού στην «Ελευθεροτυπία» για τις α-

ντυσιμιτικές επινοήσεις που περιέχονται σε βιβλίο του D. Irving για τον Χίτλερ), 185/23.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens , Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@hellasnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of issue 189, vol. 27

January – February 2004

✓ In 1911 David Ben Gurion visited Thessaloniki and named it “Jewish work town”. A text tilted **“The uniqueness of the Jewish Community of Thessaloniki”** mentions that the organized leftist movement in Greece began from this particular city.

✓ In his historic study of the year 1884, Athanasios Petridis deals with the scientific issue of **“the Jews' passage through the Red Sea”**, as analyzed by the ancient Egyptologist Brugsch.

✓ Theologian Vasilis Adrachtas refers to the **Talmud** form the historic and religious point of view.

✓ On the occasion of the legislative establishment by the Greek Parliament of the **“Memorial Day of Greek Jewish Martyrs and Heroes of the Holocaust”** a special ceremony was organized in Athens on 27 January. We publish a report referring to the event.

✓ In her study, Mrs Lilian Capon refers at length to the **revolt of the Sonderkommando** in Auschwitz in 1944.

✓ We publish an old text by the Jewish scholar Bochor Fornis, on the history of the **Jewish Community of Halkida**, in the region of Evia.

✓ In his memories from the nazi Occupation of Crete Mr. G. Papamathaiakis refers to the role of a **young Jewish guerilla** girl, named Rosa.

✓ Book presentations.

✓ On 12 December 2002 the **European Court for Human Rights** dismissed the appeal of Greek citizens against the government's resolution not to omit the data on one's religion from one's identity cards. We publish the Court's decision in a special part of the edition.

Cover page: The page of the official government newspaper in which the bill for the establishment of the “Memorial Day of Greek Jewish Martyrs and Heroes of the Holocaust” is published.

Translation from Greek: Rebecca S. Camhi

זְרוּנָה XRONIKA

ΙΑΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΥΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@hellasnet.gr

Internet site: http://www.kis.gr

Τα εννιά χρόνα αθήνα εξφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΑΤΙΑ:

Πολιτικό Θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Διανύμεται Δωρεάν

